

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

KOOSVÕIMELISED KOHALIKU OMAVALITSUSE TEENUSED, ÄRIANALÜÜS JA VÄIKEARENDUS, I ETAPP

Lõpparuanne

Projekt „Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp“ viidi ellu ja leping rahastati majandus- ja taristuministri 16.10.2015. a käskkirjaga nr 15-0329 "Toetuse andmine rakendusametuse tegevusteks avalike teenuste koosvõime loomiseks" kinnitatud programmi „Avalike teenuste koosvõime loomine“ raames.

Tallinn 2018

Mari Mägi
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Suur-Ameerika 1
10122 Tallinn

26.01.2018. a

Austatud Mari Mägi

Oleme läbi viinud projekti „Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp“ tööd. Töö teostamisel lähtusime 13.08.2018. a kahepoolselt allkirjastatud töövõtulepingust nr 24.7-3/17-388-1.

Käesoleva dokumendi näol on tegemist lõpparuandega. Juhul, kui järeldused lõpparuandes erinevad vahearuannetes kirjeldatust, tuleb eelistada neid, mis esitatakse lõpparuandes.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Kristjan Aiaste
Iglu OÜ

SISUKORD

Kasutatud lühendid	4
1. Kokkuvõte	5
2. Projekti eesmärgid, tegevusplaan ja tulemid	6
3. Ülevaade Projekti eesmärkide saavutamiseks ellu viidud tegevustest	7
4. Ootused, vajadused, piirangud ja ideed Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks	9
5. Hüpoteesid Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks	17
6. Spetsiaaltegevused hüpoteeside testimiseks: kirjeldused, tulemused ja tulubaasi suurendamise potentsiaal	22
7. Ettepanekute pakett spetsiaaltegevuste edasiseks tegevusplaaniks	39
8. Viimsi valla tulubaasi ja selle kujunemist kirjeldav infoteenus	43
Lisad	51
Lisa 1 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas	52
Lisa 2 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi valla ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite hulgas	54
Lisa 3 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi valla elanike (nii sissekirjutust omavate kui mitteomavate) hulgas	56
Lisa 4 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi kujundamise põhimõtete, alusandmete, alusandmete kogumise regulaarsuse ja allikate ning seotud infosüsteemide kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas	57

KASUTATUD LÜHENDID

AKI	Andmekaitseinspeksioon
API	(inglise keeles <i>Application Program Interface</i>) Rakendustarkvara liides, eri tarkvarakomponentide vahelise selgelt määratletud sidevahendite kogum
ARNO	Viimsi haridusteenuste haldamise süsteem
EHIS	Eesti Hariduse Infosüsteem
EMTA	Eesti Maksu- ja Tolliamet
EMTAK	Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator
FIT	Füüsilise isiku tulumaks (KOV üksusesse laekub 11,6% summast, millelt FIT arvestatakse)
HTTPS	(inglise keeles <i>Hypertext Transfer Protocol Secure</i>) Turvaline protokoll autenditud ja krüpteeritud informatsiooni edastamiseks arvutivõrkudes
IKT	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia
KOV	Kohalik omavalitsus
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
RR	Rahvastikuregister
SMIT	Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus
TSD	Tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsioon koos lisadega
TuMS	Tulumaksuseadus
URL	(inglise keeles <i>Uniform Resource Locator</i>) Internetiaadress

1. KOKKUVÕTE

Projekti „Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp“ (edaspidi *Projekt*) põhieesmärgiks oli teha ettepanekuid Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks, kuid lisaks ka luua paremaid juhtimisotsuseid teha võimaldavatele alusandmetele põhinevaid avalikke teenuseid Viimsi valla elanikele, ettevõtjatele, vallaametnikele, poliitikutele ja muudele huvilistele, et huvigrupid ühelt poolt mõistaksid tulubaasi kujunemist ning nende igäühe panust sellesse ning teisalt koguda uusi mõtteid ja ideid, kuidas tekitada motivatsioon tulubaasi suurendamise ja valla elu edendamise vahel, ning suurendada Maksu- ja Tolliameti käes oleva informatsiooni kasutatavust.

Projekti raames püstitati Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks hüpoteesid, millest testiti ja esitati tulubaasi suurendamise eelarveline potentsiaal läbi spetsiaalsetegevuste ellu viimise, tuginedes peamiselt EMTA andmetele, järgnevate hüpoteeside kohta:

- Isikupõhine tegelemine põhjustega, miks Viimsi vallas elavad inimesed ei ole valda registreeritud, suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi;
- Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi;
- Detailplaneeringute ja migratsioonipoliitika teadlik juhtimine suurendab ettevõtlusaktiivsust ja Viimsi valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi;
- Valla maine teadlik kujundamine ja pikaajaline turundamine parandab valla mainet nii sise- kui väliskliendi jaoks, muutes atraktiivsemaks nii valla elu- kui ettevõtluskeskkonna, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi;
- Maade ümberhindlus suurendab maamaksu laekumist ja seeläbi ühtlasi ka valla tulubaasi.

Lisaks realiseeriti Projekti raames valla tulubaasi kirjeldav infoteenus aadressil <https://www.viimsidata.ee>.

2. PROJEKTI EESMÄRGID, TEGEVUSPLAAN JA TULEMID

Projekti „Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp“ põhieesmärgiks oli teha ettepanekuid **Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks**, kuid lisaks ka **luua paremaid juhtimisotsuseid teha võimaldavatele alusandmetele põhinevaid avalikke teenuseid** Viimsi valla elanikele, ettevõtjatele, vallaametnikele, poliitikutele ja muudele huvilistele, et huvigrupid ühelt poolt mõistaksid tulubaasi kujunemist ning nende igäihe panust sellesse ning teisalt koguda uusi mõtteid ja ideid, kuidas tekitada motivatsioon tulubaasi suurendamise ja valla elu edendamise vahel, ning **suurendada Maksu- ja Tolliameti käes oleva informatsiooni kasutatavust**.

Projekti eesmärgid realiseeriti läbi tegevusplaani, mis oli jaotatud kolmeks alametapiks – I alametapp „Ärianalüüs“, II alametapp „Hüpoteeside testimine“ ja III alametapp „Infoteenuse realiseerimine ning teavitustegevused ehk projekti tulemuste kommunikeerimine“.

I alametapi mõõdetav tulem oli ärianalüüs, milles oli huvigruppide kaupa fikseeritud täna olemasolevad valla tulubaasi ja selle kujunemist kirjeldavad alusandmed ja andmete kättesaadavus, kaardistatud ootused, püstitatud hüpoteesid valla tulubaasi suurendamiseks, sh esitatud ettepanekute pakett hüpoteeside testimiseks.

II alametapi mõõdetav tulem oli II alametapi realiseerimisest tulenevast sisendist lähtuvalt täiendatud ärianalüüsi dokument, sh hüpoteeside realiseerimist võimaldavate spetsiaaltegevuste kirjeldus (koos mõju- ja teostatavuse analüüsiga), piloteeritud spetsiaaltegevuste kirjeldus ja tulem ning ettepanek spetsiaaltegevustega seonduvaks edasiseks tegevusplaaniks.

III alametapi mõõdetav tulem oli Viimsi valla ning EMTA ja teiste infohaldajate vaheliste infovahetuse liideste kirjeldus, Viimsi valla tulubaasi kujunemist ja suurust kirjeldavate alusandmete visualiseerimise prototüüp, prototüübi uuendus ja prototüübile tagasiside kogumiseks korraldatud küsitluste tulemi kirjeldus ning realiseeritud Viimsi valla tulubaasi suuruse ja kujunemise alusandmete infoteenus. Lisaks viidi III alametapi käigus läbi lõpuseminar, mille raames tutvustati Projekti ja Projekti tulemusi ning ilmus teavitustartikkel, milles tutvustati Projekti ja Projekti tulemusi.

Projekti lõpparuanne **annab kokkuvõtliku ülevaate Projekti raames läbi viidud tegevustest ning esitab Projekti eesmärkide saavutamist kirjeldava tulemi**.

3. ÜLEVAADE PROJEKTI EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS ELLU VIIDUD TEGEVUSTEST

Projekti eesmärkide saavutamiseks viidi perioodil 01.08.2017. a - 26.01.2018. a ellu järgmised tegevused:

1. Tutvuti Viimsi valla tulubaasi kujundamisega seotud strateegilise taustainfoga, sh Viimsi valla arengukava 2014-2020, Viimsi valla eelarvestrateegia aastateks 2015-2020, Viimsi valla haridusvõrgu arengukava 2016-2020, Viimsi valla sotsiaalhoolekande ja rahvatervise arengukava 2013-2020, Viimsi liikuvusuuringu aruanne ja aruande lisa;
2. Viidi läbi küsitlused Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse ja Viimsi vallavolikogu esindajate hulgas, Viimsi valla ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite esindajate hulgas ning Viimsi valla elanike (nii sissekirjutust omavate kui mitteomavate) hulgas;
3. Viidi läbi küsitlused Viimsi valla tulubaasi kujundamise põhimõtete, alusandmete, alusandmete kogumise regulaarsuse ja allikatega ning seotud infosüsteemidega tutvumiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas;
4. Viidi läbi töötubasid EMTA ja Viimsi vallavalitsuse esindajatega Viimsi valla tulubaasi suurendamise hüpoteeside testimiseks vajalike andmekogude, alusandmete ja nende kättesaadavuse ning piirangute määratlemiseks;
5. Tulenevalt Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks tutvutud materjali ning läbi viidud küsitluste ja töötubade kokkuvõttest ning Viimsi vallavalitsuse poolt seatud eesmärkidest (Viimsi valla tulubaasi kasv vähemalt 3% aastas) koostati analüüs Viimsi valla tulubaasi suurendamise hüpoteeside püstitamiseks;
6. Kirjeldati püstitatud ja Viimsi vallavalitsuse poolt välja valitud hüpoteeside (kokku 5 hüpoteesi: hüpotees nr 1 “Isikupõhine tegelemine põhjustega, miks Viimsi vallas elavad inimesed ei ole valda registreeritud, suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi”, hüpotees nr 2 “Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi”, hüpotees nr 3 “Detailplaneeringute ja migratsioonipoliitika teadlik juhtimine suurendab ettevõtlusaktiivsust ja Viimsi valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi”, hüpotees nr 4 „Valla maine teadlik kujundamine ja pikaajaline turundamine parandab valla mainet nii sise- kui väliskliendi jaoks, muutes atraktiivsemaks nii valla elu- kui ettevõtluskeskkonna, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema

tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi“, hüpotees nr 5 “Maade ümberhindlus suurendab maamaksu laekumist ja seeläbi ühtlasi ka valla tulubaasi”) realiseerimist võimaldavad spetsiaaltegevused ning anti ülevaade spetsiaaltegevuste piloteerimise oodatavast mõjust ja tulemustest;

7. Viidi ellu spetsiaaltegevused püstitatud ja Viimsi vallavalitsuse poolt välja valitud hüpoteeside testimiseks, anti ülevaade spetsiaaltegevuste ellu viimise tulemustest ning esitati ettepanekute pakett spetsiaaltegevustega seonduvaks edasiseks tegevusplaaniks;
8. Realiseeriti Viimsi valla tulubaasi ja selle kujunemist kirjeldav infoteenus aadressil <https://www.viimsidata.ee> (sh kirjeldati infovahetuse liidesed EMTA ja Viimsi vallavalitsuse vahel täna olemas olevate alusandmete skoobis, realiseeriti infokomponentide visualiseerimise prototüüp täna olemas olevate alusandmete skoobis, realiseeriti infovahetuse liidesed EMTA ja Viimsi vallavalitsuse vahel täna olemas olevate alusandmete skoobis, realiseeriti infokomponentide visualiseerimise lahendus täna olemas olevate alusandmete skoobis)
9. Viidi läbi lõpuseminar (toimus 15.01.2018. a Viimsi Kinos), mille raames tutvustati Projekti ja Projekti tulemusi ning korraldati teavituskonferentsi, milles tutvustati Projekti ja Projekti tulemusi, ilmumine Viimsi Teatajas 26.01.2018. a¹.

Projekti põhieesmärgi, **teha ettepanekuid Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks**, saavutamiseks antakse ülevaade käesoleva lõpparuande peatükkides nr 4-6 „Ootused, vajadused, piirangud ja ideed Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks“, „Hüpoteesid Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks“, „Spetsiaaltegevused hüpoteeside testimiseks“ ning ettepanekute pakett tulubaasi suurendamise hüpoteeside testimiseks ellu viidud spetsiaaltegevustega jätkamiseks esitatakse peatükis nr 7 „Ettepanekute pakett spetsiaaltegevuste edasiseks tegevusplaaniks“.

Teise eesmärgi, **luua paremaid juhtimisotsuseid teha võimaldavatele alusandmetele põhinevaid avalikke teenuseid**, saavutamiseks antakse ülevaade käesoleva lõpparuande peatükis nr 8 „Viimsi valla tulubaasi ja selle kujunemist kirjeldav infoteenus“.

Kolmanda eesmärgi, **suurendada Maksu- ja Tolliameti käes oleva informatsiooni kasutatavust**, saavutamine oli hõlmatud nii Viimsi valla tulubaasi suurendamise hüpoteeside testimiseks piloteeritud spetsiaaltegevuste ellu viimises kui infoteenuse üles ehitamises ning on kirjeldatud vastavalt nii põhi- kui teise eesmärgi saavutamist käsitlevates peatükkides.

¹ Viimsi vallavalitsuse koduleht, Viimsi Teataja
http://www.viimsivald.ee/public/Viimsi_teataja/2018_Viimsi_Teataja/VT_26.01.18_NETTI.pdf [26.01.2018.a]

4. OOTUSED, VAJADUSED, PIIRANGUD JA IDEED VIIMSI VALLA TULUBAASI SUURENDAMISEKS

Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks viidi perioodil 01.08-24.08.2017. a läbi 3 küsitlust Viimsi vallavalitsuse ametnike ja Viimsi vallavolikogu esindajate hulgas, Viimsi valla ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite esindajate hulgas ning Viimsi valla elanike (nii sissekirjutust omavate kui mitteomavate) hulgas.

Küsitlus “Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamine” Viimsi vallavalitsuse ametnike ja Viimsi vallavolikogu liikmete hulgas viidi läbi perioodil 01.08-16.08.2017. a. Küsitluse läbiviimise formaadiks oli avatud vastustega küsimustikule, mis koosnes 15 küsimusest, põhinev suuline intervjuu. Küsitlus keskendus valla elu- ja ettevõtluskeskkonda, investeringuid, töajõudu, eelarvestrateegiat ja tulubaasi ning valla juhtimist puudutavatele küsimustele. Intervjueeriti 12 valla ametnikku ja 4 vallavolikogu liiget. Küsitluse aluseks olnud ankeet on esitatud lõpparuande Lisas 1.

Küsitlus “Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamine” Viimsi valla ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite hulgas viidi läbi perioodil 01.08-24.08.2017. a. Küsitluse läbiviimise formaadiks oli avatud vastustega küsimustikule, mis koosnes 19 küsimusest, põhinev suuline intervjuu. Küsitlus keskendus valla elu- ja ettevõtluskeskkonda, investeringuid, töajõudu, tulubaasi ning valla juhtimist puudutavatele küsimustele. Intervjueeriti 11 ettevõtjat ja 5 potentsiaalset investorit. Küsitluse aluseks olnud ankeet on esitatud lõpparuande Lisas 2.

Küsitlus “Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamine” Viimsi valla elanike seas viidi läbi perioodil 01.08-14.08.2017. a. Küsitluse läbiviimise formaadiks oli veebipõhine küsimustik, mis koosnes 5 suletud, 2 pool-avatud ja 3 avatud küsimusest. *Online* ankeet valla elanike tagasiside kogumiseks avaldati Viimsi valla Facebooki lehel, Facebooki grupis “Viimsilased”, Viimsi valla kodulehel ja levitati erinevates valla listides (lasteaiad, koolid, külakogukonnad). Küsitlus keskendus valla elu- ja ettevõtluskeskkonda puudutavatele küsimustele. Kokku oli küsitlusele vastajaid 467 (lõpetatud vastused), neist 413 valda registreeritud elanikku. Küsitluse aluseks olnud ankeet on esitatud lõpparuande Lisas 3.

Läbi viidud küsitluste põhjal koostati kokkuvõtte vastavalt küsitluste ülesandepüstitusele nelja plokki kaupa - valla tulubaasi suurendamisega seotud **ootused, vajadused, piirangud ja ideed**:

- **ootuste plokis** kirjeldatakse läbi viidud küsitluste põhjal esile toodud ootused Viimsi valla elu- ja ettevõtluskeskkonna ning selle kujunemise, kujundamise ja juhtimise kohta üldiselt,
- **vajaduste plokis** kirjeldatakse läbi viidud küsitluste põhjal esile toodud adresseerimist vajavad ja valla elu- ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsust pärssivad kitsaskohad,
- **ideede plokis** kirjeldatakse läbi viidud küsitluste põhjal välja pakutud konkreetseid ideed valla tulubaasi suurendamiseks, ning
- **piirangute plokis** kirjeldatakse läbi viidud küsitluste põhjal esile toodud piirangud, mis võivad takistada tulubaasi suurendamise eesmärkide saavutamist.

Kokkuvõtte koostamisel lähtuti ainult otseselt küsitlustest saadud informatsioonist ning kokkuvõtte ei sisalda kokkuvõtte koostaja poolseid hinnanguid ega kommentaare.

Ootused

Viimsi vald on 19 782 elanikuga (seisuga 1. jaanuar 2018. a) omavalitsus Tallinna lahe lõunakaldal Viimsi poolsaarel ja poolsaarega lähedal asuval 15 saarel (neist kahel, Naissaarel ja Pranglil, on alaline asustus). Naaberomavalitsused on Tallinna linn, Maardu linn ja Jõelähtme vald. Viimsi vallas on 2 alevikku (Viimsi ja Haabneeme) ja 20 küla (Kelvingi, Laiaküla, Leppneeme, Lubja, Metsakasti, Miiduranna, Muuga, Pringi, Pärnamäe, Püüsi, Randvere, Rohuneeme, Tammneeme, Äigrumäe, Kelnase, Idaotsa, Lääneotsa, Lõunaküla/Storbyn, Tagaküla/Bakbyn, Väikeheinamaa/Lillängin).

Läbi viidud küsitluste põhjal iseloomustatakse Viimsi valda kui looduskaunist ja puhta õhuga mere ja metsa lähedal asuvat turvalist ja rahulikku piirkonda, mis jääb samas pealinna vahetusse lähedusse. Kirjeldatud kombinatsioon, nõ „linnalähedane maa“, annab Viimsi vallale elukeskkonnana eelise, mille eksklusiivsust soovitakse säilitada. Ehkki Tallinn oma mitmekülgsete teenustega asub Viimsi vallast kõigest paarikümne minuti kaugusel, peetakse oluliseks, et ka Viimsi vallas on olemas kõik eluks vajalik nõ „käe-jala juures“ – poed ja muud olmeteenindusasutused, arstiabi, haridusasutused nagu lasteaiad, koolid, erinevad huviringid ja muusikakool, söögikohad, vabas õhus sportimist toetavad terviserajad, rattateed, kergliiklusteed ja rannaala ning ka alternatiivsed vaba aja veetmise võimalused nagu nt veekeskus, spaa, raamatukogu, muuseumid ja kino. Jätkuvalt peetakse Viimsi valla eeliseks, et piirkond ei ole liigselt rahvastatud ja soosib kogukonnatunnet, kuid samas nähakse ohtu elukeskkonnale elanikkonna kasvu kiirenemisest ja sellega seoses privaatsuse kadumisest ning uusarenduste jõulisest pealetungist (ühe mainitud näitena on palju uusi kortermaju eramajade vahel tekitanud

nõ uue „Lasnamäe“ Haabneeme alevikus Tammepõllu põllupealsel), millega ülejäänud infrastruktuur ei jõua sammu pidada. Viimsi valla kuvandit soovitakse ka edaspidi hoida kui nooruslikku, ajaga kaasas käivat ja arenevat piirkonda, kuid oluliseks peetakse elanikkonna senisest aktiivsemat kaasamist valla elu planeerimisse ja juhtimises kaasa rääkimisse ega soovita näha, et näiteks ehitustegevuses otsustavad arendajad, mida ja kuhu ehitatakse, ilma et see oleks valla poolt elanikkonna huve piisaval määral arvestades koordineeritud. Samuti peavad Viimsi valla elanikud oluliseks Viimsi valla eelarve juhtimise läbipaistvust (sh investeringuprioriteetide põhjendatust) ning tunnetavad piirkonna, sh oma valla asumipõhise elukoha, atraktiivsuse ja võimaluste ning kohaliku omavalitsuse finantspoliitika kujundamise ja avalike vahendite kasutamise juhtimise omavahelist seost.

Vajadused

Viimsi valla peamise eelisenähtuseks on korduvalt välja Viimsi mereäärset asukohta, samas nähakse probleemi mereäärsete alade ja randade väheses avatuses elanikkonnale, mis ei luba ära kasutada Viimsi asukohta kogu potentsiaali eksklusiivse elukeskkonnana. Ära ei ole osatud kasutada Viimsi pikka rannajoont, et rajada kallasradu, mis võimaldaksid harrastussporti tehes või niisama vabas õhus aega veetes mööda mere äärt liikuda. Konkreetsete näidetena tuuakse välja Haabneeme randa, mis on korrastamata, vähesel liiva, puhastamata merepõhja ja katkise promenaadiga ning Randvere, mille mereäärne potentsiaal on kasutamata, kuna piirkond ei ole korrastatud, istumiseks ei ole pinke ega võimalust pikniku pidada. Puudub avalik paatide vette laskmise koht, paadisadam ning väikesadamad ei ole välja arendatud (eraldi mainitakse Leppneeme sadamat), võiks olla kaatrite ja jahtide samakohti. Puudust tuntakse surfiteenustest. Kritiseeritakse, et merest ümbritsetud omavalitsuses puudub merendusvaldkonna arendamise visioon.

Samuti nähakse probleemina looduskeskkonna hävitamist, alustades metsaraiest (nt Tammneeme ja Randvere vaheline kaldapealne mets) ja lõpetades teeäärsete puude, põõsaste ja hekkide maha võtmisega, tulenevalt aktiivsest ehitustegevusest. Uusi elamurajoone rajatakse suurte teede äärde ilma kaasneva haljastusega puhveralade planeerimiseta. Häirivaks on muutunud prügireostus ning Lubja mäel, Püüsis ja Muuli teel asuvate tööstuste keemiareostus.

Ehitustegevust ja rahvaarvu kasvu, linnastumist, peetakse probleemiks ka üldisemalt, sest eelistatakse Viimsi valla rahvaarvu stabiilsena hoidmist, et säiliks esialgsed põhjused Viimsi valla eelistamisel elukeskkonnana – vähe rahvast, tuttavad inimesed, kogukonnatunne – ning et Viimsi vald ei muutuks „Tallinna linnaosaks“.

Kuna Viimsi valla ühe peamise eelisenähtuseks on ka pealinna lähedust, siis peetakse seetõttu oluliseks ka kvaliteetset ja tõhusat ühistranspordiühendust pealinnaga. Hinnang hetkel toimivale transpordikorraldusele jääb vastanute arvates aga puudulikuks. Kritiseeritakse nii valla ja Tallinna vahelise transpordiühenduse puudulikkust või ebaefektiivset korraldust (dubleerivad

sõidugraafikud nt liinidel 1A, 114, 260, ebapiisav sõidugraafik liinil 38, liigne ümberistumistest tingitud ajakulu mujalt kui Haabneemest Tallinna sõitmisel) kui ka vallasiseste marsruutide ebapiisavust ja vajadustele mitte vastavust (harvad sõidugraafikud, nt on Viimsi poolsaare idakaldalt Viimsi keskusesse pääsemine keeruline, kuna valla liin sõidab marsruuti pool tundi ja suure ringiga ning lapsevankri või ratastooliga liikleja vajadusi, ja koolitundide algamise ja lõppemise aegu mitte arvestav transport). Oodatud oleks bussiliinide teenindamine ööpäevaringselt. Puudust tuntakse Viimsi valla ja Tallinna kesklinna vahelisest ekspressbussiliinist ja eraldi koolibussidest, „pargi ja reisi“ transpordikorraldusega parklast ning mainitakse ka trammiühenduse vajalikkust ja linna viivat mereteed nii nagu see on korraldatud Helsingis või Stockholmis. Bussipeatused asuvad sageli valedes kohtades (eraldi mainitakse Randvere kooli juures olevat bussipeatust, mis on koolimaja suhtes viidud väga kaugele, nii et lapsed peavad peaaegu kilomeeter jalgsi liikuma, et koolini jõuda) ning paljud asumid on bussivõrguga katmata. Ühistranspordi elanike tegelikele vajadustele vastava korralduse puudumine on omakorda tinginud autostumise ja ummikud pealinna suunduval Piritateel. Samuti peetakse vajalikuks Tallinnas kehtiva ühistranspordikaardi hüvede laiendamist Viimsi vallas.

Lisaks nähakse transpordikorralduses probleemina teede ja tänavate ümbritsevat keskkonda mitte arvestavat planeerimist. Esile tuuakse nii liiga kitsaid ning halvas seisukorras sõiduteid (eraldi on mainitud nt Vehema teed Pärnamäe külas, Reinu teed ja Kaluri teed) ning tänavaid ja puuduvaid kõnniteid, mürareostust suuremate teedega piirnevates elamurajoonides, tänavavalgustuse puudulikkust, kiiruskaamerate puudumist ning ülekäiguradade või muude alternatiivsete liiklusohutuskorralduse lahenduste (nt jalakäijate sillad või tunnelid) puudumist (eraldi on mainitud vöötraja puudumist Randvere ja Lubja mäe juures oleval ristmikul ning vöötradade mittepiisavust Rohuneeme teel), samuti on puudu parkimiskohtadest (eelkõige Haabneemes ja mere ääres nt Vabaõhumuuseumis toimuvate avalike ürituste ajal) ning põhjendamatuks peetakse tasulist parkimist.

Kritiseeritakse avaliku ruumi, sh transpordi infrastruktuuri, planeerimise koordineerimatust ja juhuslikkust ning detailplaneeringute läbimõtlematust – detailplaneeringud on tihti üldplaneeringut muutvad, üksikkruuntidele kehtestatakse detailplaneeringuid ilma keskkonnamõjusid hindamata, korterelamuid püstitatakse kruntide kaupa lähtumata üldplaneeringust, rohealad muudetakse elamukruuntideks, piisavalt ei mõelda vaba aja veetmise kohtade, laste mänguväljakute või aiaga piiratud koeraparkide rajamisele, samas on tänavapildis vanu lagunevaid eraomanduses olevaid hooneid (eraldi mainitakse Viimsi südames asuvaid vanu nn Kirovi hooneid, kooli ja lasteaeda, mis lagunevad, põlevad ja on rüüstatud), mis ei sobi üldpilti jne. Puudub terviklik nägemus hea, nii jalakäija, rattaga kui autoga liikleja vajadustega arvestava keskkonna kavandamisest ning ühtse planeeringuga uusi ettevõtteid ja töökohti luua soodustav vallakeskus, kus võiks olla jalakäijasõbralik linnaruum äripindadega allkorrusel ning elu- ja kontoripindadega ülemisel korrustel, peatänava ja purskkaevuga.

Läbi viidud küsitlusest nähtus seisukoht, et vald ei peaks ilmtingimata rõhuma ainult elukeskkonnale, kuid atraktiivne elukeskkond (meri, rohelus, linna lähedus) muutub atraktiivseks ka töökeskkonnana, eriti tänapäeva arengute foonil, kus töö- ja vaba aeg ei ole nii rangelt piiritletud, seega on elukeskkonna arendamine primaarne. Samas näevad küsitletud ettevõtjad ja potentsiaalsed investorid ka ettevõtluskeskkonna eraldi arendamise vajalikkust

Viimsi valla magala staatust kinnistab töökohtade, eelkõige valgekraeliste erasektori nõ tarkade töökohtade, puudumine vallas. Toimub pendelränne eelkõige pealinnaga, mis soodustab omakorda Viimsi valla staatust magalana ja nõuab üha teravamalt tähelepanu senise transpordikorralduse mõtestamisel. Samas eelistaksid nii küsitlustele vastanud elanikud kui tööandjad töökoha ja elukohale lähedal paiknemist – ettevõtjate poolt mainiti ka oma töötajate majutusvõimaluste olemasolu vajalikkust ning valmidust katta rendikulud osaliselt, eeldusel, et oleks elamispindu, mida rentida, sest tänane üüriturg Viimsi vallas on pea olematu.

Veel tunnevad ettevõtjad üldist puudust büroopindadest ja nendivad, et olemasolevad uued äripinnad küsivad Tallinna kesklinnaga võrdväärset renditasu, mis võib tingida ettevõtjate otsuse pigem omada rendipinda pealinnas, et olla oma kliendile lähemal. Ettevõtluskeskkonna arendamise pooldajad näevad vajadust luua selgelt arusaadav planeeritud asukoht (mitte üksikud büroohooned), nõ „Viimsi City“, kuhu ettevõtted tulla saaksid, investeerida tuleb ärikinnisvarasse, mida täna ei ole piisavalt. Äripindade arendus peab olema läbimõeldud kontseptsioon ning potentsiaalsetele uutele ettevõtjatele ja investoritele peab kõigepealt nõ maha müüma valla visiooni, mitte krundi või objekti, mis on ühekordne tehing ja tulu ega panusta tervikliku pildi saavutamisse. Viimsi vald võiks arendada eksklusiivset ärikinnisvara, mis pakub kvaliteeti ja konkurentsieelist, mida naaberomavalitsused pakkuda ei saa või ei paku muudel kaalutlustel, nt looduskaunid vaated, rahulik keskkond, soodsamad kulud. Ettevõtluse infrastruktuuri osas on oluline teema telekommunikatsiooni (internetiühendus) infrastruktuur - 5G võrk realiseeritakse Tallinnas 2018. aastal ja Viimsi võiks olla järgmine, oluline seetõttu, et suured kiirused ja mahud on atraktiivne müügiargument premium äriklassi klientuurile. Viimsi vald võiks olla sihtkoht ettevõtetele, mis on keskkonnasõbralikud, innovaatilised ja loovad tarku, tehnoloogilisi ja ärivaldkonna, töökohti, kus ei ole saastet (tehnoloogiaarendus, meditsiin, IT vm).

Valla ja ettevõtete vaheline koostöö on küsitlustele vastanute sõnul seni olnud kaootiline, vaja oleks sihipärasemat kommunikatsiooni alates regulaarsete koostööformaaside väljakujundamisest kuni ettevõtluse valdkonnale spetsialiseerunud valda esindavate ametnike ja kontaktideni. Valla ja ettevõtjate vaheline sujuv koostöö on osa turundusest, mis aitab luua ja hoida valla positiivset kuvandit ning tekitada pikemas perspektiivis sünergiat nii siin juba tegutsevate kui uusi investeeringuid toovate ettevõtete vahel.

Ehkki suurem osa igapäevaeluks vajalikest teenustest on Viimsi vallas olemas, tuuakse välja arstiabi (eelkõige perearstid), politsei ja tuletõrje kättesaadavuse ebapiisavust, pangakontori ja notari puudumist. Lisaks, tulenevalt rahasvatiku arvu kasvust, leitakse, et ehkki olukord on paranenud, on lasteaia- ja koolikohti endiselt ebapiisavalt. Teisalt kritiseeritakse osade teenuste, nt kaubanduskeskused, ülepaisutatust ning liigset koondumist Haabneeme keskusesse samal ajal kui on piirkondi (nt Randvere ja väiksemad külad), kus puudub isegi esmatarbekauplus. Kritiseeritakse ka kaubandusvõrgu ühetaolisust – toidupoodide valik on lai, kuid puuduvad piisava valikuga rõiva- ja olmetehnikakauplused, mis tingib vastavate kaupade ostmiseks Tallinna sõitmise vajaduse. Puudust tuntakse kaasaegsest kultuuri- ja huvikeskusest, tervisekeskusest, õdusatest kohvikutest, vaba aja veetmise võimalustest ja sotsiaalteenustest eakatele, parematest tugiteenustest erivajadustega inimestele ning avalikest mänguväljakutest (nt lauatennis, jalgpall, korvpall, võrkpall, rulapargid, golfväljak), kergejõustiku sisehallist ja jäähallist. Kritiseeritakse huviringide tasulisust võrreldes teiste lähedal asuvate valdadega (nt Harku ja Rae), kus suur osa huviringidest on tasuta. Raamatukoguteenus on inimestele, kes ei ela Viimsi keskuses ja töötavad kl 8-17, kättesaamatu.

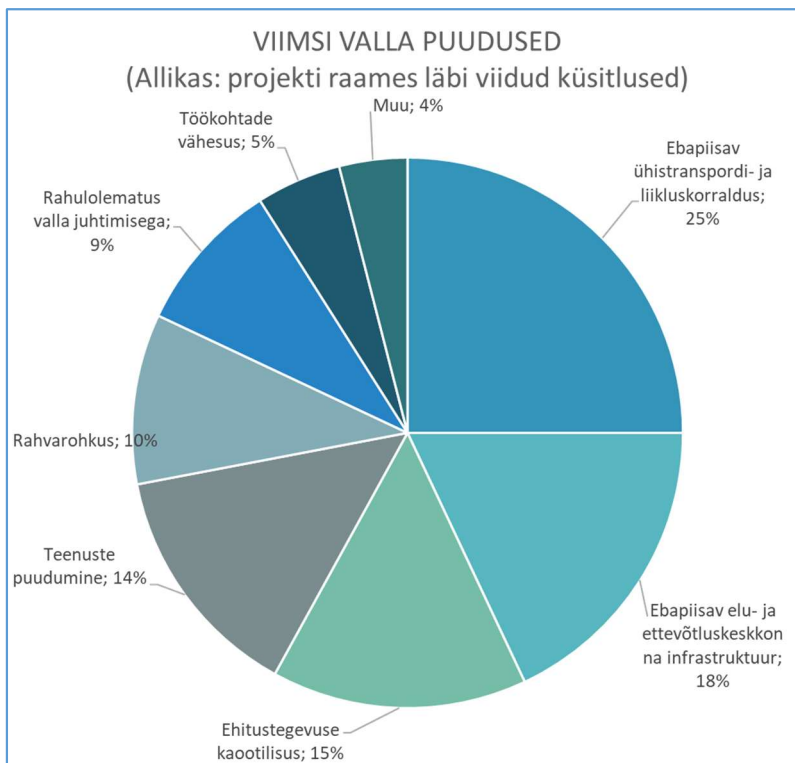
Arenemisruumi nähakse ka Viimsi valla haridussüsteemis ning hinnatakse, et Viimsi valla koolide taseme ühtlustamiseks Tallinna parimate koolide tasemega on veel palju tööd teha. Esile tuuakse erinevate suuruste ja õppemetoodikate rakendamisega koolide vajalikkust, mis pakuksid personaalsemat indiviidipõhist lähenemist ja spetsialiseerumist (nt IT, hiina keel) õppetöös. Ebapiisavaks peetakse vaid ühe gümnaasiumi olemasolu vallas. Mainitakse ka rahvusvahelise kooli ja ülikooli puudumist Viimsi vallas. Valda oodatakse keeleõpet nii lastele kui täiskasvanutele ja huviringe väikelastele ja noortele (nt reaalinete õppelabor, rohkemat õpilaste arvu võimaldav muusikakool) ning huvitegevusvõimalusi täiskasvanutele. Välja pakutakse mõte, et iga huviring, millega Tallinnas on rakendatud vähemalt 100 last, võiks olemas olla ka Viimsis. Kuna kvaliteetsem haridus naaberomavalitsuses on üks põhjustest, mis tingib pendelrännet Viimsi valla ja Tallinna vahel, peetakse oluliseks Viimsi valla koolides pakutava hariduse kvaliteedi konkurentsivõime tõstmist.

Arenguruumi nähakse valla juhtimise korraldamisel ja elanikkonna kaasamisel valla juhtimisotsustesse juba planeerimisstaadiumis, mitte ainult otsuste teatavaks tegemisel. Kritiseeritakse järjepidevuse ja avatuse puudumist vallavalitsemisega seotud otsuste tegemisel ja projektide elluviimisel ning vallapoolset aeglast ja ebapiisavat suhtlust päringute esitamisel valda. Vallapoolsete teenuste osutamise osas oodatakse suuremat valla poolset aktiivsust ja ettenägelikkust, millega Viimsi vald võiks teistest KOV üksustest eristuda. Valla elanikud ja vallaga muul moel seotud inimesed ei tunnetata valla pikaajalise visiooni olemasolu ega arenguplaanidest kinni pidamist (eraldi mainitakse, et Vehema tee rekonstrueerimine koos kergliiklusteega oli vallavalitsusel plaanis nii 2007. kui 2017. aastal, kuid jäi mõlemal korral tegemata), viidatakse korrupsioonile ja objektipõhisusele. Rõhutatakse, et oluline on pikaajaline ja struktureeritud planeerimine, visioon, prioriteetide sõnastamine ja valla

identiteedi kujundamine ning selle saavutamiseks senisest tihedam koostöö naaberomavalitsustega. Mainitakse, et valla infokanalid ei ole kaasaegsed, ajaleht on vanamoodne ja ei jõua igale poole, koduleht ei vasta kasutajate ootustele, sotsiaalmeedia võimalusi ei osata või taheta kasutada. Vallapoolsed toetused oma elanikele ei ole sageli võrreldavad naaberomavalitsuste (eelkõige Tallinna) poolt pakutavatega, eraldi tuuakse välja ranitsatoetust.

Kokkuvõtlikult on Viimsi valla tänased väljakutsed illustreeritud Joonisel 1.

Joonis 1 Viimsi valla puudused

Piirangud

Piiravate teguritena valla tulubaasi suurendamisel nähti seoses potentsiaalsete uute elanike valda lisandumisega seda, et piisavalt ei ole saada elamukrunte ning kehtib keeld kortermajade ehitamisele väljaspool teatud piirkondi (Haabneeme). Samuti märgiti korduvalt, et ammendumas on valla veevarustussüsteemi tarnekindlus.

Ideed

Intervjuude käigus kogutud ideed Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks võib laias plaanis jaotada kahte plokki: tulubaasi suurust otseselt ja kaudselt mõjutavad ideed. Tulubaasi suurust

otseselt mõjutavate potentsiaalsete ideedena toodi nii vallavalitsuse esindajate kui vallas tegutsevate ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite poolt välja järgmist:

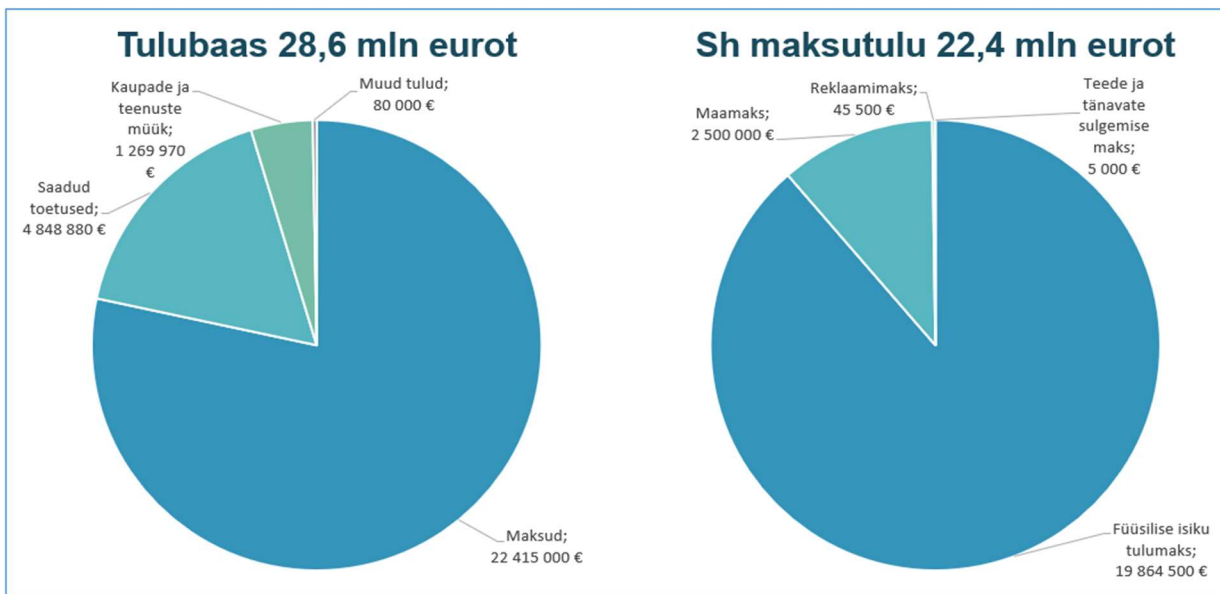
- Füüsilise isiku tulumaksu laekumise kasv läbi valda registreeritud elanike arvu kasvu;
- Füüsilise isiku tulumaksu laekumise kasv läbi elanike registreerimise tõesuse tagamise;
- Füüsilise isiku tulumaksu laekumise kasv läbi sihistatud profileerimise teel valda registreeritud lisanduvate elanike arvu kasvu;
- Renditulu laekumine vallavalitsuse poolt hallatavate pindade rendist;
- Dividendide maksustamise tulu (osaline) laekumine KOV üksusesse;
- Riigilõivude (osaline) laekumine KOV üksusesse kui kulu kandvasse üksusesse;
- Rahvahääletuse teel kokku lepitud lisanduvad maksud (erinevad);
- Ettevõtete tegevuse maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse kui kulu kandvasse üksusesse;
- Alkoholiaktsiisi (osaline) laekumine valda;
- Lubade väljastamise (nt ürituste puhul) maksustamise tulu laekumine;
- Reklaamimaksu muutmine/tõstmine;
- Välisfondide rahastuse kaasamine valla eelarvesse;
- Maade ümberhindlusest tulenev maamaksu muutus;
- Lisa-käibemaksu (nt 7% lisaks riiklikult kehtivale käibemaksumäärale) rakendamine KOV üksuses;
- Riigipoolsete toetuste kasv läbi KOV üksuse maksumaksjate ja teenuste tarbijate suuruse fikseerimine ning vastavate riiklike reservide kalkuleerimine tagaksid senisest oluliselt parema sünkroniseeritusse KOV üksuse vajaduste ja vahendite kasutamise võimaluste vahel;
- Parkimistasude rakendamine;
- Kaevalubade väljaandmise lõivu rakendamine;
- Projekteerimise ja tehniliste tingimuste menetlusteenuse tasu rakendamine;
- Avaliku ja erasektori koostööprojektide ellu kutsumine.

Kaudsema tulubaasi suurust mõjutava tegurina käsitleti valla juhtimist ja valla elu- ja ettevõtluskeskkonna kujundamist üldisemalt läbi vajaduste plokis kirjeldatud probleemsete kohtade adresseerimise.

5. HÜPOTEESID VIIMSI VALLA TULUBAASI SUURENDAMISEKS

Projektis seati Viimsi valla tulubaasi suurendamise eesmärgiks **minimaalselt 3% aastas**, baasaastaks loetakse Viimsi valla 2017. a eelarves toodud põhitegevusest laekuvate tulude mahtu, 28 613 849 eurot (vt Joonis 2). Arvestamata täiendavaid tulusid ning lähtudes 3% eesmärgist, on tulubaasi suurendamise aastane eesmärk 858 415 eurot. Seejuures peavad tulubaasi suurendamisega kaasnevad potentsiaalsed kulud olema kaetud tulubaasi kasvu arvelt nii, et säiliks tulubaasi suurendamise algne eesmärk ehk 858 415 eurot aastas. Lisaks peavad läbi käesoleva Projekti eesmärkide saavutamise valla eelarvesse laekuvad lisanduvad tulud olema püsiva iseloomuga, et kindlustada valla tulubaasi kujunemise stabiilsus (selgituseks, nt Euroopa Liidu poolt pakutavad erinevad toetusmeetmed suurendaksid valla tulubaasi projektipõhiselt ja fondide abil teostatud investeeringud tooksid endaga suure tõenäosusega kaasa valla jooksvate kulude kasvu).

Joonis 2 Viimsi valla tulubaas vastavalt 2017. a eelarveprognosile. Allikas: Viimsi valla 2017. a eelarveprognosis

Samas peab arvestama, et tulubaasi suurendamiseks tehtavad tegevused ei ole ajaliselt kohese mõjuga, vaid sisaldavad endas aasta-kahe pikkust lõtku. Näiteks inimesed, kes ennast 2018. a jooksul valda sisse registreerivad, hakkavad valla tulubaasi panustama alles järgmisel ehk 2019. aastal. Seetõttu on tulubaasi kasvu eesmärki mõistlikum vaadata pigem perioodina, mitte üksikute aastate lõikes, mistõttu tuleb valla tulubaasi suurenemist vaadata pikema perioodi jooksul kogusummana. Seetõttu on hüpoteesid püstitatud eeldusel, et spetsiaaltegevuste ellu viimisel suureneb valla tulubaas küll keskmiselt 858 415 eurot aastas, kuid seda kumulatiivselt,

kasvades alates 2018. aastast 5 aastaga 2022. aasta lõpuks 4,3 mln euro võrra ja 10 aastaga 2027. aasta lõpuks 8,6 mln euro võrra.

Võttes aluseks Projekti raames teostatud küsitluste pinnalt kaardistatud ootused, vajadused, piirangud ja ideed Viimsi valla tulubaasi suurendamiseks, esitati valla tulubaasi suurendamiseks 6 hüpoteesi, millest Viimsi vallavalitsusele esitatud analüüsile Viimsi valla tulubaasi suurendamise hüpoteeside püstitamiseks saadud tagasisidet aluseks võttes, viidi ellu spetsiaaltegevused järgmise 4 hüpoteesi testimiseks:

- **Isikupõhine tegelemine põhjustega, miks Viimsi vallas elavad inimesed ei ole valda registreeritud, suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi**

Alus hüpoteesi püstitamiseks: Viimsi valla poolt 2016. a tellitud liikuvusuuring² tõi välja dissonantsi Viimsi valda registreeritud inimeste arvu ja vallas igapäevaselt tegelikult elavate inimeste arvu vahel (erinevus Rahvastikuregistri andmete alusel Viimsi valda registreeritud elanike ja vallas tegelikult elanike arvu vahel on hinnanguliselt 3500 inimest³), tuginedes meetodina peamiselt mobiiltelefonide positsioneerimisele ajas. Liikumisuuringu tulemused annavad indikatsiooni, et Viimsi valla eelarve suureneks oluliselt, kui kõik vallas elavad tööelised inimesed ka reaalselt oleksid valda sisse kirjutatud ehk oleks tagatud elukoha registreerimise tõesus.

Liikumisuuringu andmete korrektsusele viitas ka Projekti raames augustis 2017. a läbi viidud küsitlus Viimsi valla elanike seas, millest nähtus, et kõikidest vastanutest (kokku 467 inimest) 7,3% elab Viimsi vallas, kuid ei ole valda registreeritud. Lisaks nähtus küsitlusest, et enammainitud põhjused (tasuta ühistransporti Tallinnas mainis 28% vastanutest, soodsamatel tingimustel toetusi ja maksusoodustusi naaberomavalitsustes mainis 23% vastanutest, lasteaia- ja/või koolikohti naaberomavalitsustest mainis 15% vastanutest, asjaajamise aeglust Viimsi vallas mainis 13% vastanutest), miks ei ole inimesed valda registreeritud, on valla poolt süstemaatilise ja jätkupideva lähenemise korral suhteliselt kergesti adresseeritavad.

Lisaks, Viimsi valla 2017. aasta põhitegevuse tulubaasi moodustas 78% ulatuses maksutulu. Kaupade ja teenuste müügist saadavad tulud ning „muude tulude“ kategooriasse minevad sissetulekud panustavad valla eelarvesse vähem kui 5% tulubaasist.

² OÜ Hendrikson & Ko, Viimsi liikuvusuuring, Tallinn 2017;

http://www.viimsivald.ee/public/Viimsi_liikumisuuringu_aruanne-e.pdf [26.01.2018. a]

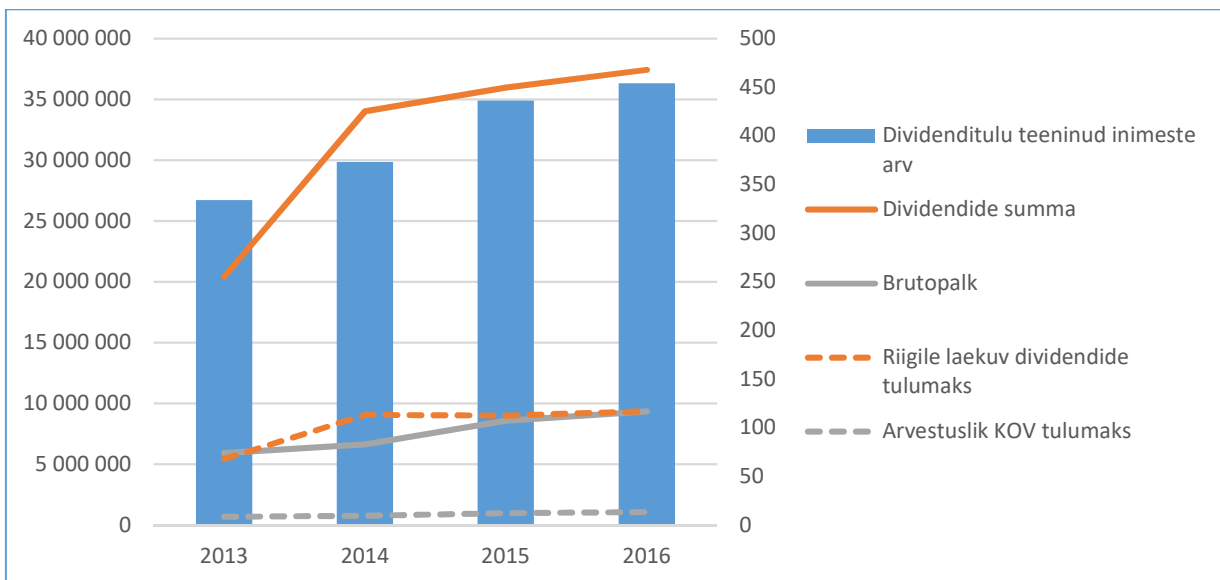
³ Viimsi valda on 2017. a 1. septembri seisuga registreeritud 19 526 elanikku, kuid 2016. a läbi viidud liikuvusuuringus kaardistatud andmete analüüs näitas, et Viimsis elavate inimeste arv oli mobiilpositsioneerimise hinnangul aastal 2015 keskmiselt 23 000.

Lähtudes tänasest eelarve tulu jaotusest on lühikeses perspektiivis ilmselgelt kõige tulemuslikum saavutada kasv veel paremast maksulaekumisest, mis antud hüpoteesi kontekstis tähendab piirkonnas juba elavate inimeste elukoha registreerimise õigsuse tagamist – ehk võtmeküsimus, kuidas parandada tulude laekumist olemasoleva Viimsi elanikkonna pealt.

- **Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi**

Alus hüpoteesi püstitamiseks: Inimeste sissetulekuallikate jagunemise iseloom on ajas muutunud, millele viitavad ka EMTA andmed. EMTA andmetel oli 2016. a lõpu seisuga Viimsi valda registreeritud 454 aastast vähemalt mahus 10 000 eurot dividenditulu teenivat inimest, 2013. aasta sama näitaja oli 334 inimest. Kirjeldatud valimi 2016. a saadud dividenditulu kogusumma oli 37,4 mln eurot, 2013. aastal 20,4 mln eurot. Nende inimeste maksustatav kogutulu 2016. aastal oli 48,5 mln eurot, millest KOV üksusele laekus vaid 1,1 mln eurot samal ajal kui sama valimi dividenditulu tulumaks, mis laekus riigile, oli 9,4 mln eurot, 2013. aastal vastavalt 27,3 mln eurot, 0,7 mln eurot ja 5,9 mln eurot. Kirjeldatud sissetulekute struktuuri muutust ja maksulaekumist KOV ja riigieelarvesse illustreerib ka Joonis 3. EMTA andmetest järeldub, et Viimsi valda registreeritud ja Viimsi valla infrastruktuuri kasutavate inimeste maksutulu, mis võiks laekuda omavalitsuse eelarvesse on suurem, kui maksutulu, mis sama valimi füüsilise isiku tulumaksu laekumisest valla eelarvesse hetkel kehtiva regulatsiooni tingimustes laekub.

Joonis 3 Aastas vähemalt 10 000 eurot dividenditulu teenivate Viimsisse registreeritud elanike sissetulekute struktuur ning laekumine KOV ja riigieelarvesse. Allikas: EMTA

- **Detailplaneeringute ja migratsioonipoliitika teadlik juhtimine suurendab ettevõtlusaktiivsust ja Viimsi valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi**

Alus hüpoteesi püstitamiseks: 2017. a augustis ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite seas läbi viidud küsitlus Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks tõi eelkõige läbi investorite poolse nägemuse selgelt välja, et uute ettevõtete puhul on Viimsi valda sisenemise peamiseks barjääriks ebapiisav ettevõtlustaristu, eelkõige A-klassi kontoripindade puudumine. Nii ettevõtjad ja investorid, vallavalitsuse ametnikud kui vallavolikogu liikmed nägid rohkemal määral võimalust ning vajadust ettevõtlusaktiivsuse toetamiseks läbi üldplaneeringute kehtestamise ja “Viimsi City”-laadse keskuse rajamise. Viimases nähti korter-äripindtüüpi elamute arendamist, kus oleks keskne kaubandusvõrgu ning teenuste tänav ja millesse oleks integreerunud tark ettevõtlus. Siinjuures toodi korduvalt välja ootus Äritare käivitumisele, mille edu korral võiks see anda arendajatele motivatsiooni rajada Viimsi valda A-kategooria äripindu ning oleks ühtlasi indikatsiooniks teistele potentsiaalsetele ettevõtjatele oma ettevõtte (filiaali) toomiseks Viimsi valda.

Lisaks, sarnaselt elanike registreerimise õiguse tagamise hüpoteesi püstitamise aluse juures kirjeldatule, on ka antud hüpoteesi juures olulisimaks argumendiks see, et kuna suurima osa, ca 70% Viimsi valla tulubaasist, moodustavad laekumised füüsilise isiku tulumaksust, kokku ca 19,8 miljonit eurot aastas, on kõige tulemuslikum ja kiirem viis tulubaasi kasvatamiseks parem maksulaekumine, mille üheks hoovaks on maksumaksja kohta keskmise laekumise suurendamine – ehk võtmeküsimus on, kuidas suurendada keskmist laekumist maksumaksja kohta ehk kuidas meelitada valda elama keskmisest kõrgemat töötasu saavaid inimesi.

- **Valla maine teadlik kujundamine ja pikaajaline turundamine parandab valla mainet nii sise- kui väliskliendi jaoks, muutes atraktiivsemaks nii valla elu- kui ettevõtluskeskkonna, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi**

Alus hüpoteesi püstitamiseks: 2017. a augustis ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite seas läbi viidud küsitlus Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks tõi selgelt välja ootuse valla pikaajalise strateegia ja visiooni olemasolule. Valda on seni juhitud nõ „valimistest-valimisteni“, otsuseid on tehtud objekti-põhiselt ja lühikese perspektiiviga. Lisaks strateegilise juhtimise puudujääkidele toodi valla maine kujundamise juures välja ka vajadust valla poolse asjaajamise protsesside efektiivsemaks kujundamiseks ja läbipaistvuse suurendamiseks, mis samuti on osa valla maine kuvandist nii sisse- (kohalikul teenusetarbijad) kui väljapoole (potentsiaalsed investorid).

Lisaks tegi Viimsi vallavalitsus ettepaneku spetsiaaltegevuste läbiviimiseks järgneva hüpoteesi testimiseks:

- **Maade ümberhindlus suurendab maamaksu laekumist ja seeläbi ühtlasi ka valla tulubaasi**

Alus hüpoteesi püstitamiseks: Maade ümberhindamise suurendamisest tekkiva maamaksu laekumise kasvu hüpotees valiti Viimsi vallavalitsuse poolsele initsiatiivil ega lähtunud otseselt Projekti käigus läbiviidud küsitluste tulemustest.

Kehtiv maade hindamine teostati riigi poolt 2001. aastal, mil keskkonnaministri 30.11.2001. a kehtestatud määruse nr 50 „Maa korralise hindamise tulemuste kehtestamine” lisa 26 (keskkonnaministri 02.12.2010. a määrus nr 65) alusel kehtestati Viimsi vallas kokku 11 hinnatsooni. Maade hinnastamine on muutumatuna püsinud alates 2001. aastast.

Perioodil 2.10.2017. a - 12.01.2018. a viidi kirjeldatud hüpoteeside testimiseks ellu spetsiaaltegevused, mille kirjeldus ja tulem on esitatud peatükis „Spetsiaaltegevused hüpoteeside testimiseks“.

Hüpoteesid, mis tulenesid Projekti raames teostatud küsitluste pinnalt kaardistatud ootustest, vajadustest, piirangutest ja ideedest, kuid mida Projekti raames ei testitud ega käsitletud edasi, olid „Üüripinnad võimaldavad valda elama asuda ja registreerida tööjõul, kes täna Viimsi vallas teistest KOV-idest tööl käivad, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi“ ja „Läbi kvaliteetse kinnisvara arendamise jõukamale elanikkonnale sihistatud elukeskkond suurendab vallas elavate ja valda registreeritud elanikkonna arvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi“.

6. SPETSIAALTEGEVUSED HÜPOTEESIDE TESTIMISEKS: KIRJELDUSED, TULEMUSED JA TULUBAASI SUURENDAMISE POTENTSIAAL

Alljärgnevalt esitatakse hüpoteeside kaupa hüpoteeside testimiseks ellu viidud spetsiaaltegevuste kirjeldus koos tulemusraportiga ning kus võimalik, spetsiaaltegevustega seotud edasise tegevusplaani ellu viimise potentsiaalne mõju Viimsi valla tulubaasile.

Isikupõhine tegelemine põhjustega, miks Viimsi vallas elavad inimesed ei ole valda registreeritud, suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi

Hüpoteesi testimiseks sooviti valitud Viimsi külates (Miiduranna, Kelvingi, Laiaküla ja Rohuneeme külad, mis olid arvestades Projekti läbiviimise ajalist piiratust, väikesed, kuid testimiseks piisavalt representatiivse elanike arvuga) läbi valimi-põhine küsitlus, et a) kaardistada probleemid, miks ei ole Viimsi vallas tegelikult elavad inimesed valda registreeritud ja b) selgitada, kas elanikud registreeriks valda, kui nende poolt mainitud põhjus või põhjused valda mitte registreerimise kohta oleks valla poolt lahendatud.

Spetsiaaltegevuse teostamiseks vajati andmeid mainitud külade eluruumide kohta, millel on registreeritud aadress. Nimetatud andmete koondamiseks kasutati Omniva avalikku andmebaasi. Lisaks vajati andmeid küladesse registreeritud maksumaksjate aadresside kohta, mille koondamiseks päris Viimsi vallavalitsus EMTA registrite andmed. Nimetatud andmeallikaid kombineerides jõuti valimini eluruumidest, millel on registreeritud aadress ja kus elab 0 maksumaksjat. Nende andmete vaatlus kujundas spetsiaaltegevuse ellu viimise ulatuse.

Küsitluse teostamine õnnestus eesmärgipäraselt Miiduranna küla uuemas osas, kuna külaosa on väike ning elanikud omavahel tuttavad ja külavanemal on piisav ülevaade sellest, kes külas elavad. Keerulisem oli küsitluse teostamine Kelvingi külas, sest küsitluse teostamise käigus selgus kaks kitsakohta. Esiteks, vähemoluline kitsaskoht, osad aadressid olid topelt (sama hoone kahe erineva tänava ristmikul kahe erineva aadressiga) ja teiseks, spetsiaaltegevuse piloteerimist oluliselt mõjutav kitsaskoht, osadel aadressidel, kuhu oli EMTA andmetel registreeritud 0

maksumaksjat ja käsitleti küsitluse raames kui aadresse, millel ei ela ühtki Viimsi valda registreeritud inimest, elasid tegelikult inimesed, kes olid küll Viimsi valda registreeritud, kuid ei teeninud tulu, millelt arvestatakse KOV üksusesse laekuv füüsilise isiku tulumaks. Tegemist oli valdavalt inimestega, kes teenivad dividenditulu, millelt maksustatav summa ei laeku KOV üksusesse, vaid riigieelarvesse ning ei kajastu seetõttu EMTA andmebaasis seoses KOV üksusega. Kirjeldatud olulisest kitsaskohast üle saamiseks esitati Viimsi vallavalitsuse poolt andmepäring Rahvastikuregistrile, et Omniva avaliku andmebaasi informatsioon ja EMTA registri andmed kõrvutada kõikide Viimsi valda registreeritud inimeste aadressiandmetega. Andmepäring luhtus, kuna isikustatud andmete väljastamine Rahvastikuregistrist ei ole kooskõlas AKI nõuetega. Spetsiaaltegevuse piloteerimine katkestati andmekoosseisu ebapiisavuse tõttu.

Teine alternatiiv küsitlus siiski läbi viia tuginedes olemasolevatele Omniva ja EMTA andmetele, oleks olnud küsimuste ümbersõnastamine. Selle asemel, et küsida, miks te ei ole registreeritud Viimsi valda, vormistada küsimus järgmiselt: miks ei laeku teie füüsilise isiku tulumaksuga maksustatav tulu Viimsi valda?

Samas saab Miiduranna küla põhjal läbi viidud küsitlusele ning Viimsi valla elanike seas perioodil 01.08-14.08.2017. a. läbi viidud küsitlusele baseerudes siiski välja tuua ka põhjused, miks elanikud ei ole Viimsi valda registreeritud ning kaardistada hinnangulise potentsiaali külast lähtuva füüsilise isiku tulumaksuga seonduva tulubaasi kasvatamiseks.

Tabelis 1 on näitena ära toodud Uus-Miiduranna küla aadressid ja põhjused valda mitte registreerimise kohta eluruumides, kus on 0 kuni 1 maksumaksjat. Tegemist on delikaatse informatsiooniga, mistõttu on eemaldatud majade numbrid ja makstava tulumaksu suurus.

Uus-Miiduranna küla põhine detailvaade jaotab mittemaksumaksjatega aadressid kolme suuremasse gruppi:

1. Ootel (*on hold*) – antud aadressil olev ehitis on pooleli ja ilma elaniketa, tegemist on abihoonega (nt alajaam), aadressil elavad pensionärid;
2. Pahatahtlik – inimesed elavad Viimsi vallas juba pikalt ja ei näe põhjust enda registreerimiseks valda;
3. Võimalus (*opportunity*) – inimene või inimesed ei ole ennast teadmatusest sisse registreerinud või eksisteerib selge põhjus, mille lahendumise järel ta kindlasti registreeriks valda või ta on lihtsalt ära unustanud selle teemaga tegeleda.

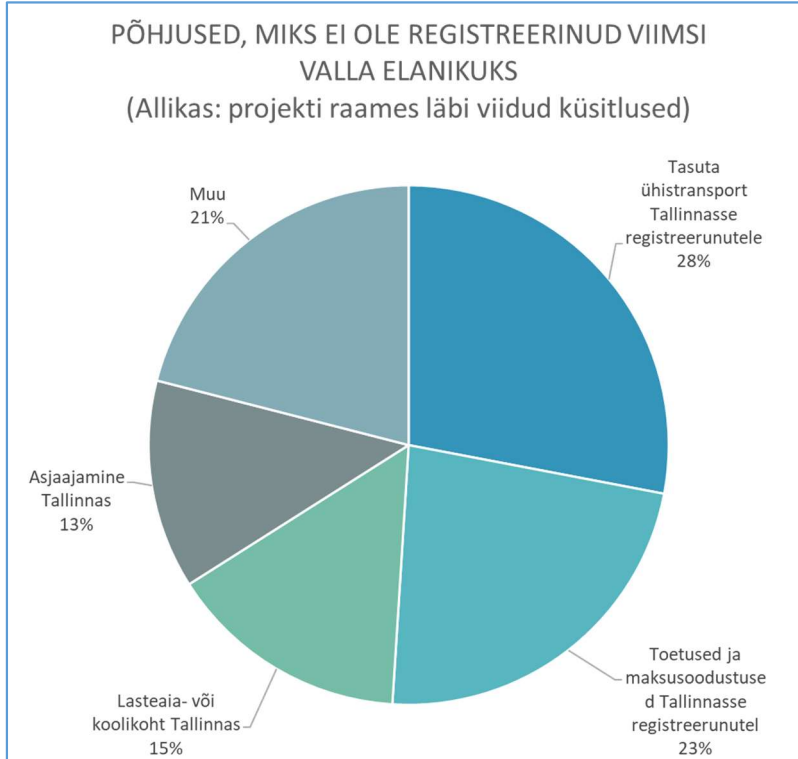
Uus-Miiduranna külas on hetkel 40 maksumaksjat. Ukselt-uksele käies ning elanikega rääkides andis esialgne pilootanalüüs tulemuse, et kui suudetaks leida lahendus „pahatahtlike“ ja „võimalus“ grupis olevate inimeste probleemide lahendamiseks, saaks tõsta küla maksumaksjate hulka rohkem kui 8 inimese võrra ehk ca 20%.

Tabel 1 Uus-Miiduranna küla aadressid ja põhjused valda mitte registreerimise kohta eluruumides, kus on 0 kuni 1 maksumaksjat. Allikas: EMTA ja Uus-Miiduranna külas läbi viidud ükselt-uksele küsitlus

Tänav	Tulumaksjate arv	Põhjus
Kristjani tee	1	Mees töötab, dividendid
Andrese tee	1	Mees töötab, dividendid
Kristjani tee	1	Tegelikud elanikud on sisse registreeritud Tallinna laste kooli tõttu
Madise tee	1	Pooleliolev elamu. Kolivad sisse detsember 2017
Madise tee	1	Mees töötab, dividendid
Kristjani tee	1	Mees töötab, dividendid. Ema lapsega kodus
Andrese tee	1	Mees töötab, dividendid
Kristjani tee	0	Ostsid just kinnisvara, ei ole veel ümber registreerinud
Laineharja tee	0	Pooleliolev elamu
Laineharja tee	0	Pooleliolev elamu
Laineharja tee	0	Ei ole pidanud vajalikuks registreerida valda
Madise tee	0	Sissekirjutus Tallinna. Vanalinna parkimiskoht oluline. Naine kodune
Madise tee	0	Aadressil puudub elamu
Andrese tee	0	Ei ole pidanud vajalikuks registreerida valda
Laineoru tee	0	Pensionärid
Laineoru tee	0	Pooleliolev elamu

Viimsi valla elanike seas läbi viidud küsitlus näitas, et peamised põhjused, miks Viimsi vallas juba elavad inimesed ei ole end ka ametlikult valla elanikeks registreerinud ja on peamiselt Tallinnas registreeritud, on Tallinna poolt pakutav tasuta ühistransport, Tallinna poolt pakutavad atraktiivsemad toetused ja maksusoodustused, lasteaia- või koolikoht Tallinnas või muu põhjus asjaajamiseks Tallinnas (vt ka Joonis 4).

Joonis 4 Põhjused, miks ei ole registreerinud Viimsi valla elanikuks

Spetsiaaltegevuse mõju Viimsi tulubaasi suurendamisele on võimalik hinnata tuginedes Miiduranna külas läbi viidud pilootnäitele ja Kelvingi, Rohuneeme ja Laiaküla külade kohta analüüsitud Omniva ja EMTA registreerimise infole.

EMTA andmed spetsiaaltegevuse piloteerimise käigus adresseeritud külade kohta näitavad makrotasandil, et ca 31% aadressidest ei ela ühtegi maksumaksjat (elanikud, kelle tulult arvestatakse KOV üksusesse laekuv füüsilise isiku tulumaks) – aadresse, kuhu oli registreeritud vähemalt 1 maksumaksja, oli vaadeldud 4 küla peale kokku 524 ning aadresse, kuhu ei olnud registreeritud ühtki maksumaksjat, oli vaadeldud 4 küla peale kokku 237. Vaadeldud neljas külas oli Viimsi valda Rahvastikuregistri andmetel seisuga 1. september 2017. a registreeritud kokku 1822 inimest, kellest EMTA andmetel teenisid tulu, millelt arvestatakse KOV üksusesse laekuv füüsilise isiku tulumaks, 1030 inimest, seega ca 56% kõikidest registreeritud elanikest ehk 0,56 maksumaksjat 1 elaniku kohta. Kirjeldatud 1030 inimese puhul oli EMTA andmetel 2017. a 9 kuu (jaanuar kuni september) kohta arvestatud väljamaksete summa, millest 11,6% kuulub eraldamisele Viimsi valla eelarvesse, kokku 14,02 mln eurot ning arvestuslik Viimsi valda laekuv summa vastavalt 1,63 mln eurot. Eeldades, et ühe registreeritud elaniku kohta on vaadeldud neljas külas keskmiselt 0,56 maksumaksjat, võiks neis külades registreeritud 237 aadressil, kuhu hetkel ei ole ühtki maksumaksjat registreeritud läbi elukoha registreerimise tõesuse tagamise, lisanduda keskmiselt 133 maksumaksjat ($237 \cdot 0,56$). Eeldades, et vaadeldud külades registreeritud maksumaksjate maksustatavalt tulu laekub 2017. a 9 kuu andmetel KOV üksusesse keskmiselt 170 eurot kuus ühe maksumaksja kohta ($1,63 \text{ mln} / 1030 / 9$), võiks

vaadeldud nelja küla kohta läbi elukoha registreerimise tõesuse tagamise valla tulubaasi lisanduda keskmiselt 200 000 eurot 9 kuu kohta või 270 000 eurot aastas ($170 \cdot 133 \cdot 12$), s.o keskmiselt 13% lisaks tegelikult KOV üksusesse laekunud füüsilise isiku tulumaksule 2017. a 9 kuu lõikes. Laiendades analoogselt loogikat, et elukoha registreerimise tõesuse tagamise teel võiks valla eelarvesse lisanduda veel 13% tegelikult laekuvast füüsilise isiku tulumaksu summast, ka ülejäänud Viimsi valla asumitele, ja arvestades, et iga registreeritud elaniku kohta on vallas 0,62 maksumaksjat (12 200 maksumaksjat seisuga 31.12.2017. a/19 800 registreeritud elanikku seisuga 01.01.2018. a), kellest igaüks panustab valla eelarvesse keskmiselt 135 (2017. a FIT laekumise eelarveprognosis 20 mln/12 200 maksumaksjat seisuga 31.12.2017. a) eurot kuus, oleks Viimsi valla potentsiaal füüsilise isiku tulumaksu laekumiseks KOV üksusesse 22,4 mln eurot aastas ($19\,800 \text{ registreeritud elanikku} \cdot 0,62 \cdot 135 \cdot 12 + 13\%$). Ametlikult oli 2017. a FIT laekumise prognoos 20 mln eurot, seega **saaks Viimsi valla tulubaasi läbi elukoha registreerimise õiguse tagamise arvestades ainult juba Viimsi vallas elavaid inimesi, mitte lisanduvaid inimesi, kasvatada ca 2,4 mln euro võrra ehk ca 12% võrreldes 2017. a füüsilise isiku tulumaksu laekumisest tuleneva tulubaasi prognoosiga.**

Samas tuleb arvestada, et põhjused, miks vallas juba elavad inimesed ei ole valda registreeritud, on erinevad ning kõik ei pruugi oma elukohta valda ümber registreerida ka siis, kui vald on põhjuseid adresseerinud. Kui palju neist külaelanikest on võimalik pöörata ka ametlikult Viimsi valla elanikeks, sõltub juba valla poolse spetsiaaltegevusega fookustatud jätkamise tulemuslikkusest:

1. Kas ükselt uksele käimine, inimeste südametunnistusele koputamine ja püüdlus kõrvaldada Viimsisse sisse registreerimist takistavaid probleeme toob endaga kaasa sissekirjutuste arvu suurenemise?
2. Kas selle tegevuse tulemusena liitunud uute vallaelanike tulubaas on samane Viimsi valla tänase keskmiselt ühe isiku kohta laekuva tuluga või on see oluliselt väiksem või suurem?

Pärast seda, kui eelpool esitatud küsimustele, on vastused saadud, on võimalik anda lõplik hinnang selle mõju kohta, kui palju Viimsi valla tulubaas võiks iga-aastaselt suureneda. Tõenäoliselt ei saa see olema 20% nagu näitas küll piloteerimise koondpotentsiaal Uus-Miiduranna külas, kuid ka juba 5% paranemine tooks täiendavat laekumist ca 1 miljon eurot aastas.

Samuti tuleb arvestada, et osad inimesed teenivad ainult dividenditulu ning selle valimi valda registreerumise tõesuse tagamine on kehtiva regulatsiooni kontekstis (dividenditulult maksustatav summa ei laeku KOV üksuse eelarvesse) valla tulubaasi suurendamise mõttes ebaoluline. Kuna EMTA andmestik ja ükselt-uksele andmekorje koondtulemus näitab dividenditulu suurt osakaalu Viimsi elanikkonna tuludes, on vaja kindlasti jätkata *lobby*-tööd suunal, kus KOV üksused saaksid tulu ka dividendidelt tasutud tulumaksust (vt lisaks ka

hüpoteesi „Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi“ tõestamiseks läbi viidud spetsiaaltegevuse kirjeldust).

Kirjeldatud põhjustel võib Viimsi valla keskmine maksumaksjate arv 0,56-0,62 inimeseni ühe registreeritud elaniku kohta mitte ulatuda ning see mõjutab otseselt ka eelpool esitatud kalkulatsioone Viimsi valla tulubaasi prognoosi kasvatamise kohta läbi elukoha registreerimise tõesuse tagamise.

Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi

Hüpoteesi testimiseks viidi ellu spetsiaaltegevus eesmärgiga hinnata dividendidelt laekuva tulumaksu osalisest laekumisest KOV üksusesse Viimsi valda laekuva täiendava tulu võimalikku suurust ja kirjeldada protsess dividendide tulumaksu laekumist reguleeriva seadusandluse muutmiseks, et võimaldada dividendidelt laekuva tulumaksu laekumine KOV üksuse eelarvesse. Spetsiaaltegevuse tulemiks on dividendide tulumaksu osalise laekumises KOV üksusesse Viimsi valda laekuva täiendava tulu võimaliku suuruse kalkulatsioon ning dividendide maksustamise tulu laekumise realiseerimiseks KOV üksuse eelarvesse vajalik tegevusplaan seadusandluse muutmiseks vajalike tegevuste kirjeldusega ja ajaraami hinnanguga.

Spetsiaaltegevuse teostamise käigus konsulteeriti Rahandusministeeriumi ja Maksu- ja Tolliameti esindajatega, et kaardistada vajalikud tegevused dividendide maksustamise tulu laekumise realiseerimiseks KOV üksuse eelarvesse ja hinnata stsenaariumi realiseerimise tõenäosust. Lisaks konsulteeriti Maksu- ja Tolliameti esindajatega Viimsi valda registreeritud elanike dividenditulu kaardistamiseks.

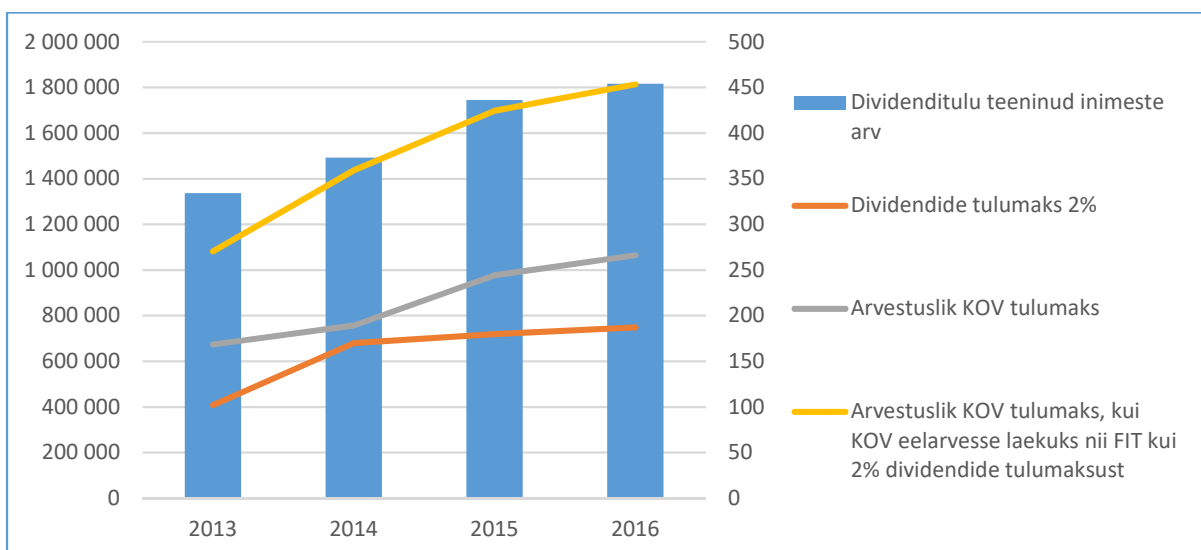
Vabariigi Valitsuse Tegevusprogrammis 2016-2019⁴ on toodud kohalike omavalitsuse ja regionaalpoliitikaga seotud eesmärgina tõsta kohalike omavalitsuste tulubaasi, tasandades kriisiaegset üksikisiku tulumaksu protsendi langust, mis näitab, et valitsuse tasandil on kohalike omavalitsuste tulubaasi tõstmise teematika aktuaalne ning kogutakse ettepanekuid omavalitsustele tulubaasi muutmiseks ja finantsautonoomia suurendamiseks ning eelnevaga seonduvalt kaalutakse tulumaksuseaduse muutmist.

⁴ Vabariigi Valitsuse veebileht, Vabariigi Valitsuse Tegevusprogramm 2016-2019
https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vabariigi_valitsuse_tegevusprogramm_2016-2019.xlsx [25.10.2017. a]

Samas nõuab kohalike omavalitsuste tulubaasi kujunemise põhimõtete ümbervaatamine konsensust riigi ja kohalike omavalitsuste vahel. Kui käesoleva Projekti raames kaardistati Viimsi valla eelarve suurendamise potentsiaal läbi dividendide maksustamise tulu osalise ümber jaotamise kohaliku omavalitsuse eelarvesse, siis tervikpildi saamiseks tuleb analoogne kaardistus põhinedes EMTA andmetele läbi viia ka käesoleva Projekti ulatusest välja jäänud omavalitsustes. Lisaks tuleb analüüsida dividendide maksustamise tulu ümber jaotamise mõju riigieelarvele, et hinnata tulude ümberjaotamise mõju riigi ja kohalike omavalitsuste strateegiliste eesmärkide saavutamisele ning analüüsida, kas konkreetse dividendide maksustamise tulu ümberjaotamise kõrval leidub alternatiivseid meetmeid (nt mõni muu maks) ja/või parem jaotus, mis annaks kokkuvõttes efektiivsema tulemuse nii Viimsi valla kui teiste omavalitsusüksuste ja riigi kui terviku perspektiivist lähtuvalt.

Samas on tulude jagunemise iseloom ajas vaieldamatult muutunud, mida kinnitavad ka EMTA andmed. Näiteks oli Viimsi valda registreeritud vähemalt mahus 10 000 eurot dividenditulu teeninud elanike 2016. a saadud dividendide kogusumma 37,4 mln eurot, nende inimeste maksustatav kogutulu samal aastal oli 48,5 mln eurot, millest KOV üksusele laekus 1,1 mln eurot samal ajal kui sama valimi dividendi tulumaks, mis laekus riigile, oli 9,4 mln eurot. Joonis 5 kirjeldab tulustruktuuri muutust ka pikemal perioodil aastatel 2013-2016. Juhul, **kui KOV üksusesse laekuks vähemalt 2% dividendituludelt maksustatavast summast, oleks võinud joonisel visualiseeritud perioodil Viimsi valla eelarvesse lisaks füüsilise isiku tulumaksu laekumisele iga-aastaselt laekuda pea 2-kordne summa**, vastavalt 1,1 mln eurot 2013. aastal (vs tegelikult läbi füüsilise isiku tulumaksu laekumise laekunud 0,7 mln eurot), 1,4 mln eurot 2014. aastal (vs tegelikult laekunud 0,8 mln eurot), 1,7 mln eurot 2015. aastal (vs tegelikult laekunud 0,9 mln eurot) ja 1,8 mln eurot 2016. aastal (vs tegelikult laekunud 1 mln eurot).

Joonis 5 Aastas vähemalt 10 000 eurot dividenditulu teenivate Viimsisse registreeritud elanike sissetulekute struktuur ning laekumine KOV ja riigieelarvesse eeldusel, et KOV üksuse eelarvesse laekub ka vähemalt 2% dividendituludelt maksustatavast summast. Allikas: EMTA

EMTA andmed demonstreerivad selgelt, et loogika, mille alusel sissetulekuga seotud maksutulu seni on jaotatud, ei võta arvesse sissetuleku laekumise tegelikke allikaid ning indikeerivad maksuruumi ümberreguleerimise vajalikkust.

Tulumaksuseaduse muutmiseks peab lähtuvalt poliitikakujundamise ja õigusloome protsessi heast tavast õigusakti rakendamiseks (sh õigusakti muudatuse rakendamiseks) kõigepealt alustama probleemi ära tundmisest ja määratlemisest ning lahendusviiside väljaselgitamisest ja kaalumisest, sh mõjude analüüsist, misjärel saab alustada seaduseelnõu koostamisega. Kuna ambitsioon dividendide maksustamisest laekuva tulu osalise laekumise kohta kohaliku omavalitsuse eelarvesse puudutab riigieelarvet tervikuna ja kõiki Eesti omavalitsusi, mitte ainult Viimsi valda, kuid Projekti skoobis on Viimsi valla tulubaas, siis käsitletakse käesoleva kirjelduse skoobis probleemi ja selle määratlemist, lahendusviiside väljaselgitamist ja kaalumist, sh mõjude analüüsi, vaid Viimsi valla kontekstis, mitte Eesti kohta tervikuna. Dividendide maksustamise tulu laekumist reguleeriva seadusandluse muutmiseks tuleb kirjeldatud analüüs läbi viia Eesti kohta tervikuna. Õigusloome protsess seaduseelnõu väljatöötamisest kuni seaduse välja kuulutamiseni on universaalne.

Tulumaksu (sh dividendidelt makstavat tulumaksu) reguleerib tulumaksuseadus (edaspidi TuMS), sh sätestab TuMS §5 maksu laekumise riigile või kohalikule omavalitsusele. Dividendidelt makstava tulumaksu osalise laekumise võimaldamiseks tuleb muuta TuMS §5.

Seaduse muutmise eelnõu ja selle juurde kuuluva seletuskirja töötab välja õigusakti ettevalmistaja, Rahandusministeerium. Valminud eelnõu esitatakse ministeeriumide vahelisele kooskõlastamisele, mis esialgu võib toimuda mitteametlikult, seejärel aga kindlasti ka ametlikult eelnõude infosüsteemis. Juhul kui ettevalmistavas etapis valminud analüüsi käigus on selgunud, et eelnõul on teatud valdkonnale oluline mõju, esitatakse eelnõu eelnõude infosüsteemi kaudu ka avalikule konsultatsioonile. Eelnõu tuleb kooskõlastada ka üleriigiliste kohaliku omavalitsuse üksuste liitudega, kui eelnõu puudutab kohalike omavalitsuste õigusi, kohustusi ja ülesandeid või kohaliku elu korraldust. Ministeeriumis ette valmistatud seaduseelnõu heaks kiitmise otsustab oma istungil Vabariigi Valitsus. Valitsuses heaks kiidetud seaduse eelnõu esitatakse Riigikogule.

Detailplaneeringute ja migratsioonipoliitika teadlik juhtimine suurendab ettevõtlusaktiivsust ja Viimsi valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi

Hüpoteesi testimiseks viidi ellu spetsiaaltegevus, mille raames viidi läbi intervjuud kinnisvara hindajate ja maakleritega eesmärgiga koostada väärtuspakkumine, mis meelitaks valda elama inimesi, kes on valla eelarve tulubaasi mõistes maksutulusaaim klientuur. Lisaks analüüsiti

EMTA andmeid võrdlemaks, kuidas kallima kinnisvara arendamine on mõjutanud Tallinna linna tulubaasi.

Küsimused, millele vastust otsiti:

1. Kas Tallinna ja teiste riikide kogemusele tuginedes on võimalik väita, et kõrgema hinnaklassi ehk nõ A-klassi kinnisvara eelisarendades on võimalik Viimsisse tuua valla profiilile ja arengustaadiumile sobivaid leibkondi?
2. Kas EMTA andmetele tuginedes eksisteerib seos, et need, kes ostavad kõrgema hinnaklassiga kinnisvara, maksavad keskmisest rohkem ka tulumaksu?
3. Kas on näiteid teistest Viimsiga sarnanevatest piirkondadest Skandinaavias, kus ettevõtluskeskkonna arendamine on toonud kaasa ka kõrgemat palka saava tööealise elanikkonna migratsiooni?

Võttes aluseks Viimsi valla eesmärgi suurendada valla tulubaasi vähemalt 3% ehk min 850 000 eurot aastas, on üheks võimaluseks saavutada tulubaasi suurenemine suurenenud elanikkonna kaudu. Hinnates Viimsi tänast elukeskkonna väärtuspakkumist ning võrreldes seda teiste sarnaste piirkondadega Skandinaavias, on Viimsil olemas kõik baaselemendid, millele põhinedes meelitada valda elama kõrgemat palka saavaid spetsialiste ning ettevõtjaid.

Näitena, kui Viimsi vallal õnnestuks luua tingimused, mis motiveeriksid 205 IKT-sektori spetsialisti elama asumist valda ja kelle keskmine brutokuupalk oleks ca 3 000 eurot, **suurendaks see valla tulubaasi vähemalt 850 000 euro võrra aastas.**

Küsimuse, kui Viimsi vald eelisarendaks kõrgema hinnaklassi kinnisvara, kas see suurendaks ka vallaelanike hulka, adresseerimiseks viidi läbi järgmised tegevused:

1. Koostöös kinnisvarabürooga Uus Maa OÜ valiti välja 26 kõrgema hinnaklassiga uusehitist, mis viimaste aastate jooksul on valminud Tallinnas.
2. Lähtudes kinnisvarabüroo Uus Maa OÜ nimekirjast, analüüsis EMTA nende kinnisvaraobjektide sissekirjutusi ning tulubaasi.

Analüüs näitas, et valimisse langenud uusarenduste korterites on elukoht registreeritud alla 25% juhtudest ning pigem on kallimaid kortereid ostetud investeerimise ja väljarentimise eesmärgil. Eelnevast võib järeldada, et kõrgema hinnaklassiga kinnisvara arendamisest üksi ei piisa, et suurendada vallaelanike arvu, vaid elukeskkond tervikuna peab olema lisandväärtust pakkuv.

Antud analüüsi raames tehtud võrdlusuuring teiste Viimsi sarnaste piirkondadega Skandinaavias toob selgelt esile lisandväärtust pakkuvate teenuste tähtsuse elukeskkonna arendamisel ning keskmisest kõrgemat tulu teeniva elanikkonna juurde meelitamisel. Detailsemalt on temaatika lahti kirjutatud valla maine kujundamise hüpoteesi alapunktis, kuid oluline on:

1. Kohalik omavalitsuse poolt pakutavad teenused peavad olema laitmatu kvaliteediga. Eriti tuuakse esile vajadust olla paindlik ja kiire planeerimisel, ehituslubade väljastamisel, ülevaatusel jm eelkõige kinnisvara arendamisega seotud tegevustega seoses.
2. Ettevõtluskeskkonna ja eelkõige väikeettevõtlust soosiva keskkonna areng. A-klassi äripindade olemasolu, “*co-working*” võimalused, madalama rendihinnaga võimalused tugiteenuste pakkujatele jne.
3. Tipptasemel lasteaiad ja koolid. Lisaks on mitmeid näiteid rahvusvahelise kooli positiivsest mõjust valla elanikkonna kujunemisel eelkõige just kodumaale naasvate spetsialistidele väärtusliku elukeskkonna pakkumiseks.
4. Valla positiivne maine turvalise elukeskkonnana.

Selleks, et hinnata veel täpsemalt, millistel tingimustel valiksid Viimsi elukeskkonnana eelkõige just IKT- ja finantssektori spetsialistid, teostati täiendavaid intervjuusid, et selgitada välja, kas Viimsi vald saaks olla partneriks nende talentide tööle meelitamise väärtuspakkumises. Kirjeldati Viimsi valla ambitsiooni olla Tallinna vahetus läheduses asuv looduskaunis piirkond, mis pakub kompaktselt igapäevaelu vajadusi nii olme-, kaubanduse, meelelahutuse, kui hariduse valdkonnas rahuldavat elukeskkonda linnast väljas, kuid samas on korraldatud kiire ja efektiivne ühendus linnaga. Kirjeldatud visioonile toetudes küsiti neljalt ettevõtelt, mis rakendavad oma äri juhtimiseks IKT lahendusi (Teleport, Jobbatical, Transferwise ja Taxify), et kui Viimsi vald kaaluks alljärgneva väärtuspakkumise koostamist Tallinnas või Tallinna lähipiirkonnas kontorit omavate IKT- ja finantssektoris tegutsevate ettevõtete välismaistele töötajatele Eestis, siis kas kirjeldatud väärtuspakkumise sisu, sh arvestades Viimsi valla paiknemist küsitletud ettevõtte tegutsemiskoha suhtes, oleks nendele ettevõtetele ja ettevõtete välismaistele töötajatele atraktiivne.

Väärtuspakkumise esialgne sisu teemade kaupa pakuti välja alljärgnev:

1. Elukeskkond:
 - a. Viimsi vald pakub eluaseme rendipindu Viimsi vallas eeldusel, et rendipinnale asuvad inimesed registreerivad end Viimsi valla elanikuks
2. Haridus:
 - a. Viimsi vald garanteerib Viimsi valda registreerunud ja elama asunud inimeste lastele rahvusvahelise lasteaia kohad ning katab lasteaia kohatasud
 - b. Viimsi vallas asub rahvusvaheline kool, kus valda elama asunud inimeste lapsed saavad omandada alg-, põhi- ja keskhariduse
3. Ettevõtluskeskkond:
 - a. Viimsi vald pakub ettevõtluse rendipindu (sh kontori- ja seminariruumid), et vajadusel võimaldada kaugtööd

4. Transport:

- a. Viimsi valla ja Tallinna (või lähipiirkondade) vaheline ühistransport on kiire ja usaldusväärne, vajadusel on töötajate elu- ja töösihtkoha vahel korraldatud eritransport (nt spetsiaalsed teenindavad bussiliinid)

Intervjueeritud ettevõtete esindajate ühine seisukoht oli, et kirjeldatud väärtuspakkumine on atraktiivne, kuid ilma konkreetse väärtuspakkumise aluseks olevate lubaduste ja eesmärkide realiseerimiseta need ettevõtted oma töötajate suunamist või kontorite toomist Viimsi valda ei kaaluks. Spetsiaalsed väärtuspakkumised tuleb välja kujundada ja leida partnerid väärtuspakkumiste realiseerimiseks, sest pelgalt kõrgema hinnaklassiga kinnisvara arendamisest ei piisa ettevõtlusaktiivsuse ja Viimsi valla kui ettevõtluse sihtkoha atraktiivsuse tõstmiseks.

Valla maine teadlik kujundamine ja pikaajaline turundamine parandab valla mainet nii sise- kui väliskliendi jaoks, muutes atraktiivsemaks nii valla elu- kui ettevõtluskeskkonna, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi

Hüpoteesi testimiseks viidi ellu spetsiaaltegevus eesmärgiga analoogiate alusel kirjeldada vajalikud komponendid valla maine teadlikuks kujundamiseks ja pikaajaliseks turundamiseks. Mh uuriti:

1. Millised on konkreetsed näited linnadest, kus on tehtud teadlikku kampaaniat enda nähtavuse suurendamiseks. Milliseid tööriistu on kasutatud ja kas piirkonna turundamisest tulenevat otsest kasu on võimalik mõõta?
2. Millised on omadused, mida kõrgemapalgalsed inimesed väärtustavad elukeskkonna arendamise juures? Mida nad peavad tähtsaks ja mida vähem tähtsaks?

Esimese küsimuse adresseerimiseks valiti spetsiaaltegevuse teostamise käigus välja 4 Viimsi iseloomule (pealinna lähedal asuvas looduslähedases kohas paiknev piirkond) sarnast piirkonda Põhjamaades, et analoogiate põhjal välja selgitada piirkonna maine kujundamise kriitilised komponendid, mille läbi meelitada valda elama inimesi, kes on valla eelarve tulubaasi mõistes maksutulusaaim klientuur. Analüüsitava valikusse kuulusid Kista ja Danderyd Stockholmi piirkonnas, Rootsisis, Bislett Oslos, Norras ja Aarhus Taanis. Spetsiaalselt Viimsi tarbeks tellitud analüüsi tulem esitatakse käesolevas lõpparuandes kontsentreeritult.

Teise küsimuse adresseerimiseks kaardistati paralleelselt üle maailma paiknevate piirkondade poolt pakutavad väärtused, mis piirkonda elama ja töötama asunud kõrgemapalgaliste inimeste hinnangul olid nende ümberasumisotsuse peamisteks teguriteks.

Piirkonna maine baseerub enamasti väärtustel, mis on piirkonnal juba olemas ja nende väärtuste edasi arendamise potentsiaalil. Lisaks on maine kujunemise oluliseks eelduseks taotletava maine ja piirkonna poolt tegelikult pakutavate väärtuste kokkulangemine, sest kõige efektiivsemad brändid on need, mis on ühtlasi ka autentsed. Piirkonna ka pikaajaline brändimine ei muuda piirkonna selleks, mida piirkond oma olemasoleva väärtuste paketi ja nende väärtuste edasiarendamise potentsiaali raamides tegelikult ei ole.

Lisaks peab piirkonna turustamise juures silmas pidama, et lisaks sihtgrupile, keda piirkonda soovitakse, on piirkonnas ka juba resideeruv elanikkond, mis moodustab osa konkreetse piirkonna väärtuste paketi, mille abil on piirkonna maine seni kujunenud – piirkonna turundamisel peab arvestama mõlema sihtgrupi eelistuste ja vajadustega, et ühte sihtgruppi piirkonnas hoida ja samal ajal teist soovitavat sihtgruppi piirkonda juurde meelitada. Sihtgruppide süvitsi mõistmine on oluliseks eelduseks piirkonna edukale turundamisele ja turundamise eesmärkide saavutamisele.

Piirkonnas pakutav infrastruktuur defineerib väga suures osas ette selle, mis tüüpi elanikud ja ettevõtted piirkonnast huvitatud võiksid olla. Uue elanikkonna piirkonda meelitamisel on oluliseks võtmeelemendiks pakutava kinnisvara iseloom – uute ettevõtlustalentide meelitamiseks peab piirkond pakkuma nii *high-end* elamu- kui ettevõtluskinnisvara. Lähenda saab ka orgaanilisemalt, mitte otseselt pakkudes teatud iseloomuga kinnisvara, kuid kirjeldatud lähenemisviis ei taga piirkonna turundamise strateegias ette nähtud eesmärkide kiiret saavutamist.

Analüüsitud nelja piirkonna näitel saab Viimsi valla kontekstis teha järgmised järeldused ja soovitusel:

- Linnalähedased elamupiirkonnad, mis analüüsi skoopi kuulusid, sõltuvad suures osas lähedal asuvast pealinnast ja ilma heade transpordiühendusteta (nii era- kui ühistransport) on neil piirkondadel olnud keeruline saavutada oma täielikku potentsiaali. Kirjeldatust lähtuvalt, heade transpordiühenduste garantii Tallinnaga peab olema esimene prioriteet ka Viimsi valla jaoks;
- Maine ja brändi võimendamiseks peab turundusstrateegia adresseerima ühte või limiteeritud arvu väärtustest, mida ühtlasi eelistatavalt ka edasi arendatakse ja vääringdatakse. Näidetena võib tuua Kista IKT klatri ja Bisletti ikooniks saanud staadioni, samas kui Danderydi ambitsioon on pakkuda häid elamistingimusi oma elanikkonnale. Rakendades Viimsi puhul Danderydi näite eeskujul strateegiana perede

jaoks väärtust heade elamistingimuste näol, võiks Viimsi turundusstrateegia keskmeks olla näiteks rannapiirkonnad ja nende edasiarendamine;

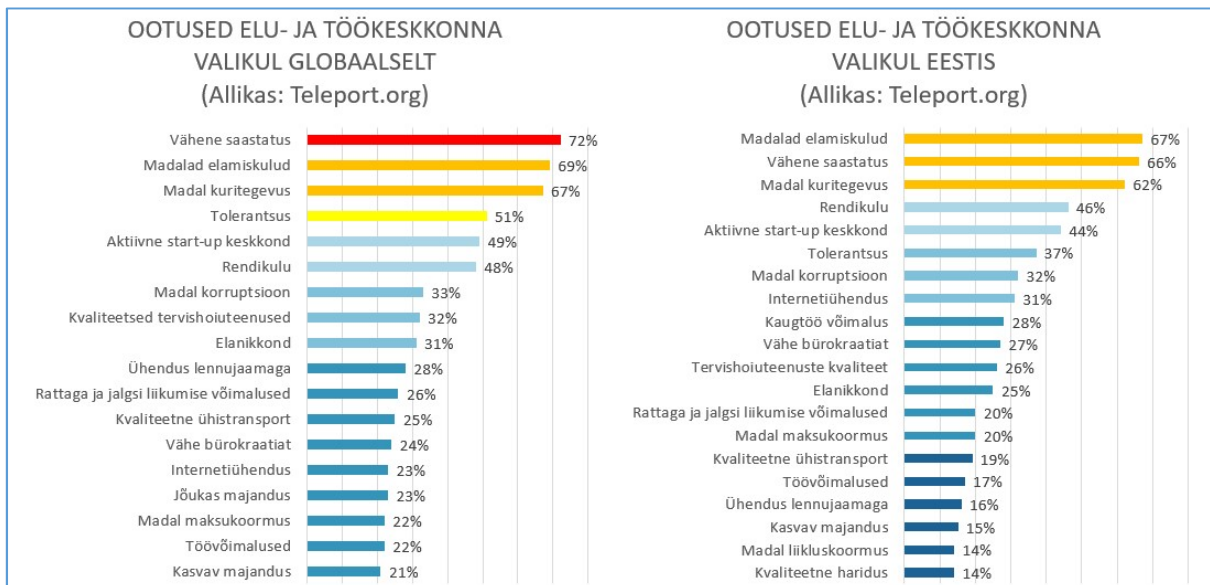
- Sõltumata piirkonna füüsilistest ja organisatoorsetest väärtustest on piirkonna jaoks eraldi väärtus ka piirkonnas elav ja töötav elanikkond ning nende loomuline talent. Meelitamaks Viimsi valda uut elanikkonda, ning olles oma loomult kõige sarnasem Danderydi piirkonnale Stockholmi lähistel, peaks Viimsi vald keskenduma sellele, millised on nende inimeste, sh nii uute elanike kui piirkonnas tööl, meelelahutuse või mõnel muul eesmärgil käivate, ootused piirkonnale – olgu selleks siis head elamisvõimalused, mere- ja looduslähedus, kvaliteetset teenust pakkuvad haridusasutused, või Eestisse elama asunud välismaalaste kõnetamiseks eelkõige rahvusvahelised koolid;
- Turundusstrateegia rajamisel maamärkidele (sh nt konverentsikeskused, staadionid jms) peab olema ettevaatlik. Näiteks on Bislett staadioni ekspluateerimise kaudu piirkonna mainet küll kinnistanud ja sellest kasu lõiganud ning Kista on tänu seal asuvatele pilvelõhkujatele üks väheseid piirkondi Rootsis, kus kõrghooned panustavad piirkonna atraktiivsusesse, kuid plaan ehitada pilvelõhkujad ka Danderydi kulmineerus võimul olnud koalitsiooni kaotusega järgmistel kohaliku omavalitsuse valimistel;
- Piirkonna ettevõtlusaktiivsuse suurendamise aspektist pakuvad analüüsitud piirkonnad ja eeskätt Danderyd häid paralleele ja teejuhiseid ka Viimsi vallale. Taaskord, võtmelemendiks piirkonna atraktiivsusele on ligipääs heale transpordiühendusele lähedalasuva pealinnaga. Lisaks on hädavajalik ka kontori- ja teenuspindade olemasolu ja piisavus. Viimsi valla puhul on soovitatav juba aegsasti ette planeerida äri- ja kontoripindade piirkondi, mida saab nõudluse kasvu tekkimisel kiiresti ja hõlpsalt laiendada, kuna meelitades piirkonda asuma ettevõtlusega seotud inimesi (sh Eestisse elama asunud välismaalasi) ja nende perekondi, kasvab ka tõenäosus, et piirkonnas soovitakse ellu kutsuda uusi ettevõtteid, mille teenindamiseks peab piirkonnas olema pidev valmidus. Viimsi vald võiks kaaluda paindliku ärilinnaku loomist, mis võimaldab erinevatel ettevõtetel pindu rentida ja jagada;
- Luues eeldused (nt rahvamaja-konverentsikeskus), et Viimsi vald võiks muutuda ärikonverentside läbi viimise sihtkohaks, aitaks omakorda kinnistada valla kui ettevõtlusele suunatud piirkonna mainet. Rahvamaja-konverentsikeskus koos seminariruumidega pakuks ettevõtetele võimaluse läbi viia nii konverentse kui konverentside järgseid üritusi atraktiivses mere-lähedases keskkonnas. Juba eksisteeriv näide atraktiivsest konverentsisihthohast on Taanis asuv Aarhus, mille analoogiat saaks rakendada ka Viimsi vallas.

Ehkki iga konkreetne piirkond, mis oma mainet kujundada soovib, peab lähtuma väärtuste paketist, mis on antud piirkonnas juba olemas ja mille arendamiseks on potentsiaal, vaadati käesoleva hüpoteesi testimise raames ka neid väärtuseid, mida peavad inimesed tähtsaks piirkondade puhul üle maailma. Võrdlevalt vaadati väärtuseid, mis on tähtsad globaalselt ja

paralleelselt ka väärtuseid, mida peetakse tähtsaks Eesti piirkondade puhul. Väärtuste kirjeldamisel lähtuti Teleporti andmebaaside infost. Nagu võib näha Jooniselt 6, peetakse globaalselt kõige olulisemateks väärtusteks, mille alusel valitakse, millisesse piirkonda elama ja töötama asuda, vähest reostustaset, madalaid elamiskulusid, madalat kuritegevusmäära ja tolerantsust ühiskonnas. Kõik mainitud väärtused on Viimsi valla puhul positiivses valguses esindatud. Viimsi valla atraktiivsust puhta elukeskkonnana kinnitab nii käesoleva Projekti raames teostatud intervjuude tulem kui ka Viimsi praeguse mainekujunduse kese ja lööklause „Rannarahva kodu“, mis viitab mh ka puhtale ja looduslähedasele elukeskkonnale. Võrreldes naabruses asuva Tallinnaga on Viimsi valla elamiskulud madalamad ning suure tõenäosusega argumendiks, miks uued perekonnad valda elama võiksid asuda, ainsaks piiranguks on täna Viimsi valla oluliselt parandamist vajav transpordiühenduse (ummikud Pirita teel, eelkõige vallasiseste, aga ka naaberomavalitsustega siduvate ühistranspordiliinide ebapiisavus ja kohatine ülekoormatus) kvaliteet. Viimsi vallas on mõningane probleem kuritegevusega, eeskätt pisivargused ja noorte poolt organiseeritud väiksema skaala vandalism (nt grafiti mahajäetud endise sovhoosi hoonete seintel), kuid see on piisava korrakaitse ja naabrivalve rakendamise teel hõlpsasti adresseeritav ning ohjeldatav ka hea kogukonnatunnetuse alalhoidmise kaudu. Viimsi elanikkonda kuulub nii kõrgema kui madalama sissetulekuga inimesi ja esindatud on erinevad rahvused, kuid üldiselt ei ole probleeme seoses tolerantsuse määraga täheldatud.

Sarnaseid väärtuseid tuuakse välja ka Eesti piirkondade puhul (vt Joonis 6).

Joonis 6 Väärtused, mida peetakse oluliseks globaalselt ja Eestis (Allikas: Teleport.org)

Samas, konkreetset eelarvelist mõju, mida võib saavutada turundustegevuste ellu viimisega, Põhjamaade näitel analüüsitud piirkondade puhul välja tuua ei saa. Analüüsitud piirkonnad ei ole turundustegevuste ellu viimisega seonduva töö tulemusi konkreetsete eelarveliste tulemusnäitajate võtmesse ümber arvestatud. Tulemusindikaatorid ei ole brändi loomise ja

juhtimise puhul samasuguseks edu mõõtmise aluseks nagu muudes valdkondades. Näiteks, Bislett asub Oslos ja on teinud brändistrateegia, mis on võitnud isegi auhinna, kuid ka neil ei ole sõnastatud tulemusindikaatoreid, mida seirata. Pigem hinnatakse suhet oma huvipooltega, kellel omakorda võib olla seiratavaid tulemusindikaatoreid nagu hotelliööd, muuseumite külastatavus jne, kuid otseselt strateegia elluviijatel ja juhtijatel selliseid näitajaid jagada ei ole ja töö edukust mõõdetakse läbi kvalitatiivsete analüüside (nt kuidas on Oslo kuvand maailmas piirkonna sihtrühmade hinnangul paranenud).

Maade ümberhindlus suurendab maamaksu laekumist ja seeläbi ühtlasi ka valla tulubaasi

Maade ümberhindlusest potentsiaalselt laekuva tulu hüpoteesi testimiseks konsulteeriti Viimsi vallavalitsuse esindajatega. Kohtumiste keskseks ülesandeks oli aru saada Viimsi valla maamaksu laekumistest täna ja tagasiulatuvalt, tööprotsessidest ja andmekoosseisust maamaksu laekumise korraldamisel ja koordineerimisel ning võimalikest maa ümberhindamise lahendustest. Andmepäringud võimaliku maa ümberhindamise potentsiaali kalkuleerimiseks tehti Maksu- ja Tolliametile ning vallaga seotud notaritele Viimsi vallas läbiviidud kinnisvaratehingute saamiseks. Täiendavalt konsulteeriti kinnisvarabürooga Uus Maa OÜ.

Kehtiv maade hindamine teostati riigi poolt 2001. aastal, mil keskkonnaministri 30.11.2001. a kehtestatud määruse nr 50 „Maa korralise hindamise tulemuste kehtestamine” lisa 26 (keskkonnaministri 02.12.2010. a määruse nr 65 sõnastuses)⁵ alusel kehtestati Viimsi vallas kokku 11 hinnatsooni. Maade hinnastamine on muutumatuna püsinud alates 2001. a.

2011. a hakkas kehtima kodualuse maa maamaksusoodustus (Maamaksuseadus §11⁶), mille kohaselt võimaldati kodualuse maa maamaksusoodustust 1500 m² elumumaale tiheasustuse ja 2 ha haja-asustuse piirkonnas. See tekitas kohaliku omavalitsuse tulubaasi vähenemise. Viimsi valla geodeesiaameti spetsialistide kalkulatsioonide alusel on maamaksusoodustuse kehtima hakkamise tulemusel aastane tulubaasi vähenemine ca 730 000 eurot (2016. a seisuga).

Viimsi vald on maamaksu maksutulu laekumist reguleerinud maksumäärade muutmisega 2013., 2014. ja 2016. a. 2017. aastaks on maksumäär kõikides Viimsi valla hinnatsoonides rakendatud maksimaalmäär ulatuses, s.o 2,5% kõik muu sihtotstarbega maa, v.a haritava maa ja loodusliku rohumaal kehtestatud maamaksusumäär (2,0%).

Eelneva tulemusel on 31. detsembri 2016. a. seisuga Viimsi vallas maamaksu tasujaid 20 726, mis on 576 maamaksu tasuja võrra rohkem kui 2015. a (kasv 2,7%). Viimase maamaksusumäära

⁵ Maaameti koduleht, Viimsi valla maa väärtuste loetelu sihtotstarbe liikide ja kõlvikute kaupa http://www.maaamet.ee/docs/pdf/hind2001_eur/890.pdf [26.01.2018. a]

⁶ Riigiteataja, Maamaksuseadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072014015?leiaKehtiv#para10> [26.01.2018. a]

muutmise tulemusel laekus maamaksu 2015. a võrrelduna 2016. aastaga 255 491 euro võrra rohkem.

Viimsi vald on edukalt panustanud infosüsteemide arendamisse ja rakendamisse ning sellest lähtuvalt omavad spetsialistid head maamaksu laekumisega seonduvate võimaluste ja kitsaskohtade ülevaadet. Siiski on olemasolevas tarkvaraprogrammis (MicroStation) ning valla infotehnoloogilise infrastruktuuri võimekuse juures mõningaid kitsaskohti, millele viidati erinevatel kohtumistel Viimsi valla ametnikega ning mille toome siinjuures välja, et tulevikus tõhustada toimivaid tööprotsesse:

- olemasolev programm ei võimalda rakendada maksumäärade kehtestamisel rohkem kui kahte (2) väärtust (viimase kehtestatud määrusega “üldine maksumäär” 2,5% ning “haritava maa maksumäär” 2,0%), mistõttu on käesoleval hetkel äri ja tootmismaa maamaksu arvutamisel kasutatud haritava maa maamaksumäära lahtrit, kuid selles on maksumäärana fikseeritud % 2,5. Selliselt minnakse vastuollu Maamaksuseadusega (seadus lubab haritavale maale kehtestada maksimaalselt 2,0%, kuid äri ja tootmismaa määraks 2,5%) ning Maksu- ja Tolliametile edastatava baasi infoga;
- kohalikul andmebaasil puuduvad liidestused rahvastikuregistriga (ükshaaval nõ “käsitööna” kalkuleeritakse maamaksusoodustusi rahvastikuregistri omaniku elukoha kontrollimise kaudu) ning ka infosüsteemide omavaheline interaktsioon on ebapiisav ja päringute tegemine läbi olemasoleva infosüsteemi Maa-ameti infosüsteemi on ajakulukas;
- serverimaht on väike, mistõttu päringute tegemine lokaalses infosüsteemis on kohmakas.

Geodeesiaamet on teinud arenguplaane ning ootab uut GIS-i ja digitaalset M1:2000 kaarti, mis aitaks tõsta päringute tegemise kiirust ja lihtsust ning suurendada andmete täpsusastet.

Spetsiaaltegevuse käigus selgus, et maa potentsiaalseks ümberhindamiseks ning sellest tuleneva maksutulu täiendava laekumise kalkuleerimiseks puudub Pakkujal olemasoleva ajamahu juures ligipääs vajalikele andmetele (kinnisvaratehingud, maamaksu laekumised maa sihtotstarbe, tsoonide ning suuruste lõikes jms), kuid baseerudes kinnisvarabüroo Uus Maa OÜ poolt koostatud materjalil eramuturu kohta saab anda orienteeruva hinnangu ka eramumaa maksumuse kujundamise potentsiaali kohta.

2017. aasta I poolaastal sõlmiti Viimsi vallas eramutega 45 vabaturu ostu-müügitehingut ning tehingute mediaanhinnaks kujunes 1435 eurot/m². Tehingute arv on vaadeldava perioodi lõikes siiski aasta-aastalt langenud, millele on kaasa aidanud suurenenud pakkumine korteriturul. Kui 2013. aastal sõlmiti veel 76 tehingut, siis 2016. aastal juba 60 tehingut. Enim tehinguid sõlmiti 2016. aastal Haabneeme alevikus (15) ja Pärnamäe külas (8). Vähemalt 5 tehingut sõlmiti veel Püüsi ja Rohuneeme külas. Mediaanhind on aeglaselt suurenenud aasta-aastalt: 2013. aastal oli mediaanhind 1178 eurot/m², 2015. aastal aga 1287 eurot/m².

Eelnevast nähtub, et kui Viimsi valla eramuturul kujunevate hindade trend on tõusujoones ja kuna üks komponent eramu hinna kujunemisel on ka eramu krundiga seotud maa väärtus, on ka maa väärtus ajas paralleelselt tänu nõudlusele kasvanud ega peegelda enam 2001. aastal kehtinud olukorda ja hindu. Võttes aluseks eramutega seotud tehingute mediaanhinna 9%-lise muutuse perioodil 2013-2015 ja laiendades sarnast keskmist kasvutrendi kõikidele kruntidele, on lihtsustatult **hinnanguline potentsiaal maamaksu laekumisest tulenev kasv valla tulubaasi hetkel kehtivat õigusraamistikku ja maa maksumäärasid arvestades keskmiselt 225 000 eurot aastas** (9% maamaksu laekumise 2017. a prognoosist 2,5 mln eurost). Maade tegeliku maksumuse ja sellest tuleneva valla tulubaasi laekuva maamaksu osakaalu tõusu hindamiseks antud spetsiaaltegevuse käigus kogutud informatsioonist ei piisa.

7. ETTEPANEKUTE PAKETT SPETSIAALTEGEVUSTE EDASISEKS TEGEVUSPLAANIKS

Projekti „Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp“ raames püstitatud Viimsi valla tulubaasi suurendamise hüpoteeside testimiseks piloteeritud spetsiaalteenused tõendasid valla tulubaasi suurendamise võimalikkust läbi spetsiaalteenustega jätkamise kõikide hüpoteeside lõikes:

- Isikupõhine tegelemine põhjustega, miks Viimsi vallas elavad inimesed ei ole valda registreeritud, suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi: **tulubaasi suurendamise potentsiaal** eeldusel, et pendelrände uuringus kaardistatud ca 3 500 inimest, kes juba elavad Viimsi vallas, kuid ei ole valda registreeritud, mitteregistreerimise põhjused saavad valla poolt adresseeritud ja lahendatud, mille tulemusel antud inimesed registreerivad end Viimsi valda ja panustavad valla eelarvesse vähemalt 135 eurot kuus (Viimsi valla maksumaksja keskmine panus), on **vähemalt 2,4 mln eurot aastas**;
- Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi: **tulubaasi suurendamise potentsiaal** eeldusel, et KOV üksuse eelarvesse laekub vähemalt 2% dividendidelt maksustatavast tulust, on **vähemalt 750 000 eurot aastas**;
- Detailplaneeringute ja migratsioonipoliitika teadlik juhtimine suurendab ettevõtlusaktiivsust ja Viimsi valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi: **tulubaasi suurendamise potentsiaal** eeldusel, et Viimsi valda registreerivad vähemalt 205 IKT sektori töötajat, kelle bruto kuupalk on vähemalt 3 000 eurot, on **vähemalt 850 000 eurot aastas**;
- Valla maine teadlik kujundamine ja pikaajaline turundamine parandab Valla mainet nii sise- kui väliskliendi jaoks, muutes atraktiivsemaks nii valla elu- kui ettevõtluskeskkonna, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi: **tulubaasi suurendamise potentsiaal on järjepideva ja süsteemse töö tulemusel kindlasti olemas**, kuid mainekujundusena eraldiseisvalt kirjeldatav konkreetsete tulemusindikaatorite taustal, mille Viimsi vald endale seada otsustab;
- Maade ümberhindlus suurendab maamaksu laekumist ja seeläbi ühtlasi ka valla tulubaasi: **tulubaasi suurendamise potentsiaal** eeldusel, et maade ümberhindlastamise tulemusel laekub maamaksu vähemalt 9% senisest tulubaasist, **225 000 eurot aastas**.

Ühegi hüpoteesiga seonduva spetsiaaltegevusega jätkamisest potentsiaalselt tekkida võib tulubaasi kasv ei ole isetäituv ning vajab süsteemset ja järjepidevat adresseerimist ja fookuses hoidmist vallavalitsuse poolt. Alljärgnevalt esitatakse hüpoteeside kaupa ettepanekute pakett spetsiaaltegevuste edasiseks tegevusplaaniks.

- **Isikupõhine tegelemine põhjustega, miks Viimsi vallas elavad inimesed ei ole valda registreeritud, suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi**

Pikas perspektiivis on Viimsi vallal soovitatav juurutada kliendihalduse põhimõtted, kus iga elanikku tuntakse detailideni. Parima ülevaate kohalikus omavalitsuses elavatest inimestest saab läbi elanike profileerimise, mida on võimalik saavutada läbi EMTA ja KOV andmete kombineerimise. Vallas on juba täna kalkuleeritud nõ 0-kliendi leibkonna mudel (4 liikmest, sh kahest alaealisest lapsest, koosnev perekond, kelle poolt tarbitavate valla poolt pakutavate teenuste maksumus on kaetud leibkonna FIT laekumisega KOV üksuse eelarvesse), kuid täpsem profileerimine (inimesepõhised tulu- ja kuluprofiilid: perepõhised tulu- ja kuluprofiilid, tulu liik, sh kas tulu laekub KOV eelarvesse, kas ja kui palju tarbitakse KOV poolt osutatavaid teenuseid, vanus vs tulukõver, sh tööturule sisenejate puhul kulu poolelt tulu poolele liikumine, karjääri puhul tulu taseme tõus, vananemise puhul passiivne tulu ja pension, jne) võimaldab täpsemalt kujundada ka migratsioonipoliitikat ja lahendada sellega seonduvaid väljakutseid.

Esimeseks sammuks elanike profileerimisel on ükselt-uksele küsitluste läbiviimine kõikides Viimsi valla asulates, et teada saada põhjused, miks elanikud end valda registreerinud ei ole ning nende põhjuste adresseerimine, kuid lisaks on elukoha registreerimise tõesuse tagamise eesmärgi saavutamiseks oluline leida vastused kahele lisaküsimusele:

1. Kas ükselt-uksele käimine, inimeste südametunnistusele koputamine ja püüdlus kõrvaldada Viimsi valda sisse registreerimist takistavaid probleeme toob endaga kaasa sissekirjutuste arvu suurenemise?
2. Kas selle tegevuse tulemusena liitunud uute vallaelanike tulubaas on samane Viimsi valla tänase keskmiselt ühe isiku kohta laekuva tuluga või on see oluliselt väiksem/suurem?

Nimetatud lisaküsimustele vastuste saamine on pikemaajalise regulaarse töö tulemus. Oluline on, et teema oleks Viimsi valla poolt fookuses ning ka sisuliselt otsitaks lahendusi, kuidas panna inimesi registreerimise osas ümber mõtlema, mis võiks olla see „piits või präänik“, mis neid motiveeriks. Samuti on oluline lahendada sisulisi muresid, kus mitte sisse registreerimise otsuse taga on väga praktilised põhjendused (lasteaia- ja koolikohad, suuremad toetused, tasuta transport jne). Samamoodi on oluline elanikele näidata ja arusaadavaks teha elukoha registreerimise tõesuse ja selle läbi valla eelarvesse laekuva maksutulu ning valla eelarve

kulude juhtimise vahelist seost – esimene samm selles sunnas on valla tulubaasi visualiseerimine (kuulus käesoleva Projekti ulatusse ning on kirjeldatud peatükis 8 „Viimsi valla tulubaasi ja selle kujunemist kirjeldav infoteenus“), kuid tervikliku ülevaate ja seoste kirjeldamiseks on jätkusammuna vajalik ka kulubaasi otsuste visualiseerimine.

- **Dividendide maksustamise tulu laekumine KOV üksusesse suurendab valla tulubaasi**

Kohalike omavalitsuste tulubaasi kujunemise põhimõtete ümbervaatamine nõuab konsensust riigi ja kohalike omavalitsuste vahel. Kui käesoleva Projekti raames kaardistati Viimsi valla eelarve suurendamise potentsiaal läbi dividendide maksustamise tulu osalise ümber jaotamise kohaliku omavalitsuse eelarvesse, siis tervikpildi saamiseks tuleb analoogne kaardistus põhinedes EMTA andmetele läbi viia ka käesoleva Projekti skoobist välja jäänud omavalitsustes. Lisaks tuleb analüüsida dividendide maksustamise tulu ümber jaotamise mõju riigieelarvele, et hinnata tulude ümberjaotamise mõju riigi ja kohalike omavalitsuste strateegiliste eesmärkide saavutamisele ning analüüsida, kas konkreetse dividendide maksustamise tulu ümberjaotamise kõrval leidub alternatiivseid meetmeid (nt mõni muu maks) ja/või parem jaotus, mis annaks kokkuvõttes efektiivsema tulemuse nii Viimsi valla kui teiste omavalitsusüksuste ja riigi kui terviku perspektiivist lähtuvalt.

- **Detailplaneeringute ja migratsioonipoliitika teadlik juhtimine suurendab ettevõtlusaktiivsust ja Viimsi valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu ning läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi**

Ettevõtlusaktiivsuse ja valla jaoks tuluefektiivsema elanikkonna juurdekasvu soodustamiseks tuleb Viimsi vallal läbi mõelda, koostada ja realiseerida väärtuspakkumine, mis kõnetab vallale soovitava profiiliga ettevõtteid ja nende töötajaid. Väärtuspakkumiseni jõudmine eeldab aktiivset ja järjepidevat kommunikatsiooni vallavalitsuse ja potentsiaalsete Viimsisse asuvate ettevõtjate esindajate vahel. Viimsi vald võiks kaaluda eraldi ettevõtluskeskkonna ja sellega seonduva temaatika tegelemisele suunatud positsiooni tekitamist vallavalitsuse koosseisus.

- **Valla maine teadlik kujundamine ja pikaajaline turundamine parandab valla mainet nii sise- kui väliskliendi jaoks, muutes atraktiivsemaks nii valla elu- kui ettevõtluskeskkonna, mis omakorda suurendab valda registreerunute hulka ja läbi kaasneva suurema tulumaksu laekumise ka valla tulubaasi**

Viimsi maine strateegiliseks kujundamiseks on eelkirjeldatust lähtuvalt võtmetähtsusega arusaam sellest, mis on see üks või paar prioriteetset väärtust, mida Viimsi saaks juba täna pakkuda ja tulevikus ka süsteemselt edasi arendada. Maine ja selle ambitsioone toetava turundusstrateegia ellu viimiseks võiks Viimsi vald kaaluda eraldi positsiooni tekitamist

vallavalitsuse koosseisus, kuna seni toimunud piirkonna turundamise initsiatiiv on olnud kitsa valdkonna põhine (nt tegelevad turismiettevõtted turistidele suunatud väärtuspakkumiste koostamise ja müümisega), jättes arvestamata laiema Viimsi mainet kujundava taustaga ülejäänud ettevõtlus- või elukeskkonna kujundamisel.

- **Maade ümberhindlus suurendab maamaksu laekumist ja seeläbi ühtlasi ka valla tulubaasi**

Maade ümberhindluse teostamiseks peab põhjalikumalt analüüsima Viimsi vallas tehtud kinnisvaratehinguid ning maamaksu laekumisi maa sihtotstarbe, tsoonide ning suuruste lõikes. Kirjeldatud tegevuste teostamiseks on Viimsi vallavalitsusel soovitatav tellida eraldiseisev analüüs, sest hetkel vallale kättesaadava informatsiooni põhjal kirjeldatud tegevusi teostada ei ole võimalik. Lisaks, kuna maade hindamise peab formaalselt initsieerima keskvalitsus ning maade hindamise tulemused kehtestatakse keskkonnaministri määrusega, on vajalik ka vallavalitsuse poolne suhtlus ja probleemi teadvustamine Keskkonnaministeeriumi aadressil.

8. VIIMSI VALLA TULUBAASI JA SELLE KUJUNEMIST KIRJELDAV INFOTEENUS

Lisaks Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud hüpoteeside testimisele oli Projekti üheks eesmärgiks olemasoleva tulubaasi visualiseerimine. Täpsemalt oli eesmärgiks **luua paremaid juhtimisotsuseid teha võimaldavate alusandmete põhinevaid avalikke teenuseid** Viimsi valla elanikele, ettevõtjatele, vallaametnikele, poliitikutele ja muudele huvilistele, et huvigrupid ühelt poolt mõistaksid tulubaasi kujunemist ning nende igäihe panust sellesse ning teisalt koguda uusi mõtteid ja ideid, kuidas tekitada motivatsioon tulubaasi suurendamise ja valla elu edendamise vahel. Ambitsioon realiseeriti veebirakenduse põhise infoteenusena avalikus veebis aadressil <https://www.viimsidata.ee> (vt veebirakenduse avalehe kuvatõmmist Joonisel 7), mis esitab tulubaasi ja selle kujunemise andmestiku tabelite, diagrammide ja avatud andmetena.

Joonis 7 Viimsi valla tulubaasi andmestikku visualiseeriv infoteenus <https://www.viimsidata.ee>

Viimsi valla eelarve tulubaasi andmestiku visualiseerimise lähtepunktiks võeti Viimsi valla 2017. a eelarve ja lisaeelarve prognoosis kirjeldatud tuluridade struktuur ning olemasolev tulubaasi andmestik, mille andmete kujunemise ja pärimise kirjeldamiseks viidi perioodil 01.08-16.08.2017. a läbi küsitlused Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas. Küsitluse läbiviimise formaadiks oli avatud vastustega küsimustikule, mis koosnes 11 küsimusest, põhinev suuline intervjuu. Intervjuud keskendusid Viimsi valla tulubaasi kujundamise põhimõtete, alusandmete, alusandmete kogumise regulaarsuse ja allikate ning seotud infosüsteemide kaardistamisele.

Intervjueriti 12 valla ametnikku ja 4 vallavolikogu liiget. Küsitluse ankeet on esitatud lõpparuande Lisas 4.

Kaardistuse tulemit illustreerib Tabel 2, millest nähtub, et Viimsi valla tulubaas kujuneb nelja peamise tuluallika (maksude, kaupade ja teenuste müügi, muude tulude ja saadud toetuste) põhiselt ning vastava tulubaasi puudutava eelarveprognoosi koostamise aluseks kasutatakse peamiselt Rahandusministeeriumi, Eesti Panga ja EMTA andmeid ning vallavalitsuse erinevate ametite poolt hallatavaid andmeid. Välisest andmeallikatest päritavate andmete saamiseks teostatakse välisest andmebaasidesse või asutustele manuaalseid päringuid, sest Viimsi valla infosüsteemide ja väliste infosüsteemide vaheline kommunikatsioon ei ole automatiseeritud.

Tabel 2 Viimsi valla tulubaasi andmete ja seotud infosüsteemide kaardistus

Artikkel	Tulu nimetus	Kogutavad alusandmed eelarve prognoosi koostamiseks	Otseselt rakendatavad infosüsteemid ja andmebaasid andmete pärimiseks ja eelarvestamiseks
<i>MAKSUD</i>			
3000	Füüsilise isiku tulumaks	Viimsi valda registreeritud maksukohuslased	Rahandusministeeriumi, Eesti Panga ja EMTA avalikes kanalites väljastatud majandusprognoosid ja muud KOV andmed
3030	Maamaks	Maakatastrisse kantud kinnistuomanike andmed	Keskkonna ja planeerimisameti Excel, EMTA (maakataster)
3044	Reklaamimaks	Reklaamimaksu deklaratsioonid	Kommunaalameti Excel
3045	Teede ja tänavate sulgemise maks	Tee sulgemise loa taotlemise avaldused koos kooskõlastatud liiklusskeemide taotlustega	Kommunaalameti Excel
32	<i>KAUPADE JA TEENUSTE MÜÜK</i>		
320	Riigilõivud	Tee ehitusload, projektide taotlused, kasutusload, tee sulgemise load	Kommunaalameti Excel
3220	Laekumised haridusasutuste majandustegevusest	Lasteaiatasud, osalus toidukulude katmisel, koolitustasud teistelt omavalitsustelt, Püüsi Kooli	Haridus- ja Kultuuriameti Excel

Artikkel	Tulu nimetus	Kogutavad alusandmed eelarve prognoosi koostamiseks	Otseselt rakendatavad infosüsteemid ja andmebaasid andmete pärimiseks ja eelarvestamiseks
		omatulu, Viimsi Keskkooli omatulu	
3221	Laekumised kultuuriasutuste majandustegevusest	Kunstikooli õppetasu, Muusikakooli õppetasu, Viimsi Teataja reklaamitulu, Huvihariduse osalustasud teistelt omavalitsustelt, muud tulud kultuuri- ja spordialastest tegevustest	Haridus- ja Kultuuriameti Excel
3233	Üüri ja renditulud	Viimsi Lasteaiad ruumide üür, korterite üürid, Püünsi Kooli võimla rent, muu tulu üüri ja rendiga kaasnevast tegevusest, koolide spordikomplekside rent, Mõisapargi tenniseväljakute rent, Mõisapargi jalgpalliväljaku rent	Haridus- ja Kultuuriameti Excel, Kommunaalameti Excel
3237	Laekumised õiguste müügist	Hoonestusõiguse seadmise tasu	Rahandusameti Excel
3232	Laekumised muudelt majandusaladelt	Muud täiendavad jooksvad laekumised	Rahandusameti Excel
<i>MUUD TULUD</i>			
382540	Laekumised vee erikasutusest	Väiksemate veeühistute puurkaevude load, vee erikasutusload	Rahandusameti Excel
3880	Trahvid	Parkimistrahvid, sunnirahad, rikkumised	Kommunaalameti Excel
3888	Eespool nimetatamata muud tulud	Tagatisrahad	Rahandusameti Excel
35	<i>SAADUD TOETUSED (Lisaeelarve)</i>		

Artikkel	Tulu nimetus	Kogutavad alusandmed eelarve prognoosi koostamiseks	Otseselt rakendatavad infosüsteemid ja andmebaasid andmete pärimiseks ja eelarvestamiseks
3500	Sihtotstarbelised toetused jooksvateks kuludeks kokku	Nt õppelaenu tagasimaksud (õpetajate ja muude avaliku sektori töötajate riiklik maksusoodustus), tänavavalgustusprojektid jms jooksvalt taotletavad finantsid	Ei prognoosita
35201	Toetusfond (lg 2)	Haridusasutustele eraldatud toetus (õpetajate palgad, koolilõunad, õppevahendid jms); sotsiaalkaitseuunitlusega eraldised (sünni- ja surmatoetus); väikesaarte toetused; praami- ja lennuühenduste dotatsioon jms	EHIS, ARNO, Haridus- ja kultuuriameti Excel

Lähtuvalt eesmärgist visualiseerida eelarve ja lisaelarve prognoosis välja toodud tulude andmed ning Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud hüpoteese kirjeldavad andmed (nõ *what-if* stsenaariumid), eristati andmete visualiseerimise veebirakendus lähteülesanded vastavalt kasutatavatele alusandmekogumitele 8 graafikute kategooriat koos graafiku esitamiseks vajalike alusandmetega nii nagu on esitatud alljärgnevas Tabelis 3.

Tabel 3 Graafikute kirjeldused ja alusandmed

Graafiku kirjeldus	Graafiku alusandmed
Graafik 1. Üldine tulu laekumine (tulubaas)	Valla eelarve (Rahandusministeerium)
Graafik 2. Tulude laekumine, maksumaksjate arv, sugu, vanus	EMTA andmed maksumaksjate ja tasutud maksude kohta kogu valla piires
Graafik 3. Tööhõive, tulude laekumine sektoripõhiselt, sh <ul style="list-style-type: none"> Kokku töötavad inimesed, kogutulu Sektoripõhine (EMTAK2) Töötamise asukoht (Viimsi vallas, vallas + mujal, ainult mujal) 	EMTA andmed maksumaksjate ja tasutud maksude kohta kogu valla piires

Graafiku kirjeldus	Graafiku alusandmed
<ul style="list-style-type: none"> Väljaspool valda töötamise asukohtade TOP 	
<p>Graafik 4. Tulude laekumine palgagruppide põhiselt, sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Palgagruppide kaupa, töötamise asukoha järgi Vanuserühmade kaupa 	EMTA andmed maksumaksjate ja tasutud maksude kohta kogu valla piires
<p>Graafik 5. Tulude potentsiaalne laekumine (dividendid ja <i>what-if</i> stsenaariumid), sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Dividenditulud Dividenditulu saajate arv, sugu <i>What-if</i>. Tulubaasi kasv, kui 2% dividenditulust laekuks valla eelarvesse <i>What-if</i>. Tulubaasi kasv, kui valla elanikuks lisanduks täiendavalt inimesi <i>What-if</i>. Tulubaasi kasv, kui muutuks keskmine bruto töötasu (nt ka tänu sellele, kui osa dividenditulu saajatest suurendaksid palgamakse osakaalu) 	EMTA andmed maksumaksjate ja tasutud maksude kohta kogu valla piires
<p>Graafik 6. Maamaksu laekumine, sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Maa sihtotstarbe alusel laekumise prognoos Laekumise prognoos külade põhiselt 	Valla prognoos maamaksu laekumise kohta
<p>Graafik 7. Demograafilised andmed, sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Registreeritud vallaelanike arvu muutus ajas Elanikud soo, vanuse järgi Elanike arvu muutumise põhjused (sünnid, surmad, sisse- ja väljaregistreerimised) 	Valla elanike register; Rahvastikuregistri andmed sündide-surmade ja inimeste liikumise kohta
<p>Graafik 8. Palga- ja dividenditulud külade kaupa, sh</p> <ul style="list-style-type: none"> Inimeste arv, kes on saanud ainult töötasu ja nende palgatulu Inimeste arv, kes on saanud ainult dividende ja nende dividenditulu 	EMTA andmed

Graafiku kirjeldus	Graafiku alusandmed
<ul style="list-style-type: none"> Inimeste arv, kes on saanud nii töötasu kui dividende ja nende tulud 	

Läbi graafikute kategooriate määramise identifitseeriti, et tulubaasi andmestiku visualiseerimiseks on vajalik sisend järgnevatelt asutustelt:

- Rahandusministeerium
- EMTA
- Viimsi vallavalitsus
- SMIT

Esimeses järgus koostati andmepäringud EMTA-le ja SMIT-ile. Vallavalitsuse ja Rahandusministeeriumi puhul lähtuti juba valmis formaadis sisendfailide (Excel) kasutamisest (valla eelarvearuanded Rahandusministeeriumist ja valla elanike registri ja maamaksu laekumise prognoosid olemasolevate vallasiseste tööfailide ja väljavõtetenä).

SMIT-i poolt hallatavasse Rahvastikuregistrisse teostati andmepäring detailsete andmete saamiseks sisse- ja väljaregistreerimise põhjuste ning lähte- ja sihtkohtade kohta.

EMTA-le esitati järgnevad andmepäringud:

- Isikute (maksumaksjate) TSD tulude grupeeritud andmed
- Tööandjate TSD väljamaksete grupeeritud andmed
- Erasisikutele dividendide väljamaksete andmed

EMTA vastuses toodud andmepäringule selgus, et küsitud kujul andmete grupeerimine ei oleks kooskõlas sooviga avalikustada vastavad andmed avaandmetena. Eelkõige tekib andmete võimaliku isikustamise probleem, kui andmeid grupeerida lisaks muudele tunnustele (palgagrupp, vanuserühm, sugu jne) ka küla kaupa. Eelkõige väiksemates küldes on paljudes gruppides väga vähe inimesi (1-3) ja tekib potentsiaalselt oht sellistele andmeridadele vastavate isikute kindlakstegemiseks. Seetõttu oli valla tasemel andmete saamiseks parim lahendus jätta välja grupeerimise küla kaupa ning suurelt osalt ka küla kaupa.

Samuti ei ole võimalik saada EMTA-st ajaloolisi andmeid isikute ja tööandjate asukohtade kohta. Seega saavad asukohapõhised andmed olla esitatud vaid väljavõtte tegemise kuupäeva seisuga. Loodud visualiseerimise rakenduse elutsükli jooksul on võimalik EMTA-st laekuvate andmete põhjal koguda hiljem ka ajalooliselt kasutatavaid asukohtaandmeid (alates detsembrist 2017. a kuni rakenduse elutsükli lõpuni).

Pärast vastavate andmeotsuste tegemist hinnati veelkord koostöös Viimsi vallavalitsuse esindajaga, kas visualiseeritavad andmed aitavad piisavalt hästi täita Projektile seatud eesmäärke

ning leiti, et külavanemate iseseisva tegevuse toetamiseks oma külade arengu soodustamisel küsitakse järgnevad andmed ka külade kaupa (Graafik 8).

Põhieesmärk oli jõuda EMTA-ga kokkuleppele kasutatavate andmete koosseisus, struktuuris ja formaadis, et need veebirakenduses visualiseerida. See saavutati kujul, mis vastab Projekti eesmärkidele valla tulubaasi visualiseerimiseks. Samuti on andmed kasutatavad avaandmetena, mis on oluline avaliku sektori läbipaistvust toetav aspekt.

Eelläbirääkimised liidestuse tehnilise teostuse osas tõid välja:

- EMTA-l on olemas tehnilised võimalused ja põhimõtteline valmisolek andmepäringud automatiseerida;
- Võimalus on andmeid edaspidi avaldada sarnaselt praegusele Exceli/CSV failidena kas kindlatel URLidel üle HTTPS-i või EMTA avaandmete veebis.

Seega, käesolevalt planeeritav liidestus on väga lihtne, mis tuleneb vahetatavate andmete kindlast struktuurist, avaandmete olemusest ja andmete uuendamise pikast perioodist:

- perioodilised HTTPS päringud kindla struktuuriga failidele;
- saadud failidest import visualiseerimisrakenduse andmebaasi juba toimiva mehhanismi kaudu.

Kuni EMTA-ga masinliidestuse jaoks vajalikud lahendused veel ei toimi, saadakse uuemaid andmeid eraldi e-maili teel küsides ja käsitsi infoteenuse andmebaasi importides. Vastavat lähenemist tulebki kasutada kuni hetkeni, mil EMTA-poolne lahendus automatiseerimise osas realiseerub.

EMTA-ga masinliidestuse detailide kokkuleppimine ja automatiseeritud perioodiliste andmepäringute käivitamine teostatakse vaegtööna esimesel võimalusel. Lõpparuande esitamise hetkel oodatakse EMTA-poolset valmisolekut teema menetlusse võtta.

Teiste andmeallikate puhul (SMIT/Rahvastikuregister; Rahandusministeerium või Viimsi vallavalitsuse rahandusamet (valla eelarve)) ei peeta esialgu masin-masin liidestuste loomist otstarbekaks ja andmeid uuendatakse teatud perioodi tagant käsitsi järgmistel põhjustel:

- SMIT – ühe faili info vahetamiseks ei ole tõenäoliselt automatiseerimine otstarbekas
 - Jätkuarutelu mõtted. Kord kuus andmete uuendamine on siiski küllaltki sage, seega tasuks perspektiivis hinnata automatiseerimise vs. käsitöö ajalist ja rahalist kulu. Teine mõttekoht - vald ise registreerib demograafilisi andmeid jooksvalt – ehk, kui käesoleva projektiga on saadud SMIT-ist ajaloolised andmed, võiks edaspidi piisata demograafiliste andmete värskena hoidmiseks valla enda andmete kasutamisest ja poleks enam SMIT-i päringuid vaja teha.
- Rahandusministeerium/Viimsi vallavalitsuse rahandusamet – eelarve tulud uuenevad hetkel kasutatava sisendfaili puhul kvartaalselt ja fail pole oma ebamugava struktuuri

tõttu väga lihtsasti masinloetav. Seetõttu on esialgu käsitöö lihtsam kui automatiseerimine.

- Jätkuarutelu mõtted. Käesoleva lõpparuande esitamise hetkeks on esitatud vallale päring eelarve andmekuju masinloetavaks muutmiseks ja vastav liidestus infoteenuse vaatest on võimalik automatiseerida väljaspool käesoleva Projekti skoopt.

Lisaks eelmainitud potentsiaalsetele jätkuarutelu ja vaegtööde teostamise aspektidele, on tulevikuvisioni arvestades allpool loetletud ideed, mille olulisust ning teostust tulubaasi andmestiku paremaks ning oluliselt ulatuslikumaks väljatoomiseks võiks Viimsi vald edaspidi analüüsida ning sobivuse korral tulubaasi visualiseerimist puudutava lisaarendusena teostada:

- Info kuvamine piirkondade ja leibkondade kaupa (nt sissetulekud tänavate lõikes, laste arv, autode arv, majapidamiste arv), et teaks teha paremaid ja kitsamalt valla/küla piirkonna arengust lähtuvamaid infrastruktuurilisi muutusi (teede areng, lasteaiakohtade vajadused, laste mänguväljakute vajadused, bussitransport jms);
- Individuaalelamute vs korterelamute statistilised andmed leibkondade kaupa (sissetulekute erisused), et mõista sihtrühmapõhiseid vajadusi ja arengusuundi detailplaneeringute rakendamise korral;
- Andmestatikamooduli väljaarendamine, mille alusel on võimalik vaadata ka rakendusse kogutud andmeid tagasiulatuvalt pikemal ajaskaalal.
- Käesoleva Projekti ulatusega kaetud arenduse fookuses ei olnud mobiiltelefonidele sobiva visuaalse lahenduse (responsiivse lahenduse) väljatöötamine. Sihtrühmad rõhutasid aga rakenduse kasutamise vajalikkust mobiilis. Vastavalt saadud tagasisidele suudeti käesolevalt luua infoteenus, mis on enamiku mobiilide ekraanil mõistlikult kasutatav. Kuna graafikute täielik kohandamine mobiilile on niivõrd mahukas arendustöö, et seda täiendavalt Projekti ulatusse lisada polnud võimalik, peaks Viimsi vallavalitsus edasisi andmete visualiseerimise arengusoove realiseerides kaaluma ka optimeeritud mobiililahenduse arendamist.
- Kaugemas tulevikus, kui loodava rakenduse ulatus ja tähtsus, andmete uuendamise sagedus, veaohtlikkus ja/või andmeallikate ja päringute maht oluliselt suureneks, oleks tõenäoliselt mõistlik failide tasemel andmevahetuse asemel ka spetsiifiliste API-de loomine ja andmete pärimine partneritelt (eelkõige hetkeseisuga suurimalt partnerilt EMTA-lt) reaajas. See võimaldaks mh ka olemuselt konfidentsiaalsete (st mitte avaandmete) andmete pärimist ja rakenduses töötlemist.

LISAD

- Lisa 1** Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas
- Lisa 2** Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi valla ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite hulgas
- Lisa 3** Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi valla elanike (nii sissekirjutust omavate kui mitteomavate) hulgas
- Lisa 4** Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi kujundamise põhimõtete, alusandmete, alusandmete kogumise regulaarsuse ja allikate ning seotud infosüsteemide kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas

Lisa 1 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas

KÜSITLUS

Projekt: **Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp**

Küsitluse eesmärk: Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamine

Küsitluse sihtgrupp: Viimsi vallavalitsuse esindajad

-
- **Küsimused Viimsi valla juhtkonna ja volikogu esindajatele**

Keskkond, ettevõtlus ja investeeringud, töajõud

1. Kas Teie hinnangul peaks Viimsi vald oma arengus rõhuma ainult elukeskkonnale või peaks vald lisaks välja arendama ka ettevõtlust toetava keskkonna?
2. Millised teenused on Teie hinnangul täna Viimsi vallas puudu või ebapiisaval tasemel? Millised teenused on piisavad?
3. Mis on Teie hinnangul täna Viimsi valla puudused, miks takistavad teenuste laiemat arendust või investeeringute toomist? Mis on Viimsi valla plussid, mis eelnevat toetavad?
4. Mida peaks Viimsi vald Teie hinnangul tegema, et rohkem ettevõtteid ka sisuliselt Viimsi valla territooriumil tegutseks?
5. Millist tüüpi ettevõtluse soodustamist võiks Viimsi vald Teie hinnangul prioritseerida?
6. Mis on Teie hinnangul kõige potentsiaalsem valdkond, kuhu Viimsis investeerida?
7. Millist kinnisvara (nt äripinnad, üürimajad vms) peaks Viimsi vallas Teie hinnangul arendama?
8. Kas Viimsi vald peaks Teie hinnangul tegelema kohaliku tööajuga? Kuidas?
9. Mida peaks Viimsi vald Teie hinnangul tegema, et olla atraktiivne suuremale hulgale kõrgema sissetulekuga elanikele?
10. Kas Teie hinnangul peaks Viimsi vald tegema täiendavat piirkonna turundust? Millises valdkonnas ja miks?

Eelarvestrateegia

11. Millised eelarvestrateegia täitmise eesmärkidest tulenevad olulised tegevused on täna katteallikata?
12. Millised eelarvestrateegia täitmise eesmärkidest tulenevad olulised tegevused on täna ebapiisavalt finantseeritud?

Tulubaas

13. Mida peaks Viimsi vald Teie hinnangul tegema, et oma tulubaasi suurendada?
14. Kas Teie meelest võiks mingi osa ettevõtte maksudest laekuda omavalitsuse eelarvesse? Kas see peaks olema sihtotstarbeline?

Valla juhtimine

15. Kuidas hindate ettevõtete ja Viimsi valla koostööd täna? Kas koostöö on piisav? Mida peaks muutma, et koostöö oleks piisav?

Lisa 2 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi valla ettevõtjate ja potentsiaalsete investorite hulgas

KÜSITLUS

Projekt: **Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp**

Küsitluse eesmärk: Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamine

Küsitluse sihtgrupp: Viimsi valla ettevõtjad ja potentsiaalsed investorid

- **Küsimused Viimsi ettevõtete ja potentsiaalsete investorite tausta kohta**

1. Mis on Teie ettevõtte tegevusala?
2. Mitu töötajat töötab Teie ettevõttes?
3. Kui palju Teie ettevõtte töolistest elab Viimsi vallas?
4. Juhul, kui Teie ettevõtte tegutseb Viimsi vallas, siis kas Teie jaoks on oluline, et Teie töötajad ka elaksid Viimsi vallas?

- **Küsimused Viimsi ettevõtetele ja potentsiaalsetele investoritele**

Keskkond

5. Kas Viimsi vald peaks oma arengus rõhuma ainult elukeskkonnale või peaks vald lisaks välja arendama ka ettevõtlust toetava keskkonna?
6. Millised teenused on täna Viimsi vallas puudu või ebapiisaval tasemel? Millised teenused on piisavad?
7. Mis on täna Viimsi valla puudused, miks takistavad teenuste laiemat arendust või investeeringute toomist? Mis on Viimsi valla plussid, mis eelnevat toetavad?
8. Kas Viimsi vald peaks tegema täiendavat piirkonna turundust? Millises valdkonnas ja miks?

Ettevõtlus

9. Mida peaks Viimsi vald tegema, et rohkem ettevõtteid ka sisuliselt Viimsi valla territooriumil tegutseks?
10. Millist tüüpi ettevõtluse soodustamist võiks Viimsi vald prioritseerida?

Investeeringud

11. Mis on kõige potentsiaalsem valdkond, kuhu Viimsis investeerida?
12. Millist kinnisvara (nt äripinnad, üürimajad vms) peaks Viimsi vallas arendama?

Tööjõud

13. Kas Viimsi vald peaks tegelema kohaliku tööjõuga? Kuidas?
14. Mida peaks Viimsi vald tegema, et olla atraktiivne suuremale hulgale kõrgema sissetulekuga elanikele?

Tulubaas

15. Mida peaks Viimsi vald tegema, et oma tulubaasi suurendada?
16. Kas teie meelest võiks mingi osa ettevõtte maksudest laekuda omavalitsuse eelarvesse?
Kas see peaks olema sihtotstarbeline?

Valla juhtimine

17. Kuidas hindate ettevõtete ja Viimsi valla koostööd täna? Kas koostöö on piisav? Mida peaks muutma, et koostöö oleks piisav?

- **Lisaküsimused potentsiaalsetele investoritele**

18. Kui te täna ei tegutse Viimsi vallas, siis mis on Teie ettevõtte tänase tegutsemiskoha eelised ja puudused?
19. Mis peaks Viimsi vallas olema teistmoodi, et Teie või teised ettevõtted kaaluksid oma ettevõtte kontori (tagasi)toomist Viimsisse?

Lisa 3 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamiseks Viimsi valla elanike (nii sissekirjutust omavate kui mitteomavate) hulgas

KÜSITLUS

Projekt: Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp

Küsitluse eesmärk: Viimsi valla tulubaasi suurendamisega seotud ootuste, ideede, vajaduste ja piirangute kaardistamine

Küsitluse sihtgrupp: Viimsi valla elanikud (nii sissekirjutust omavad kui mitte omavad)

1. Teie sugu (naine/mees)
2. Teie vanus (kuni 14 (kaasa arvatud)/15-25/26-40/41-64/65 ja vanem)
3. Kas Te olete Viimsi valda registreeritud elanik? (Jah, elan Viimsi vallas ja olen Viimsi valda registreeritud elanik/Jah, olen Viimsi valda registreeritud elanik, kuid minu tegelik elukoht asub väljaspool Viimsi valda/Ei, ei ole Viimsi valda registreeritud elanik, kuid minu tegelik elukoht asub Viimsi vallas/Ei, ei ole Viimsi valda registreeritud elanik ja ka minu tegelik elukoht asub väljaspool Viimsi valda)
4. Kui Teie tegelik elukoht on Viimsi vallas, kuid Te ei ole Viimsi valda registreeritud, siis millistel peamistel põhjustel Te Viimsi valda registreeritud ei ole?
5. Kas Te eelistaksite, et Teie elu- ja töökoht asuks samas omavalitsuses? (Jah/Ei/Ei oma eelistust/Minu elu- ja töökoht juba asuvad samas omavalitsuses)
6. Mis on Teie hinnangul Viimsi valla elukeskkonna tänased eelised?
7. Mis on Teie hinnangul Viimsi valla elukeskkonna tänased puudused?
8. Millised avalikud või erateenused on Teie hinnangul täna Viimsi vallas puudu või ebapiisaval tasemel?
9. Kas Teid huvitab, kuidas kujuneb ja millest koosneb Viimsi valla tulubaas? (Jah/Ei) Võimalusel palun põhjendage oma valikut.
10. Kui suur on Teie igakuine brutosissetulek? (Alla 1200 euro kuus/1200-3000 eurot kuus/Üle 3000 euro kuus/Igakuine sissetulek puudub)

Lisa 4 Küsitlusankeet Viimsi valla tulubaasi kujundamise põhimõtete, alusandmete, alusandmete kogumise regulaarsuse ja allikate ning seotud infosüsteemide kaardistamiseks Viimsi vallavalitsuse esindajate hulgas

KÜSITLUS

Projekt: **Koosvõimelised kohaliku omavalitsuse teenused, ärianalüüs ja väikearendus, I etapp**

Küsitluse eesmärk: Viimsi valla tulubaasi kujundamise põhimõtete, alusandmete, alusandmete kogumise regulaarsuse ja allikate ning seotud infosüsteemide kaardistamine
Küsitluse sihtgrupp: Viimsi vallavalitsuse esindajad

- **Küsimused Viimsi valla juhtkonnale, sisuosakondadele ja volikogu esindajatele**

1. Millistest andmetest ja informatsioonist lähtute aasta eelarve ja eelarvestrateegia koostamisel?
2. Kas täna kättesaadav info ja andmed on piisavad professionaalsete juhtimisotsuste tegemiseks? Millist jooksvat infot sooviksite eelarve koostamisel ja juhtimisotsuste tegemisel täiendavalt kasutada?
3. Kas olete mõelnud alternatiivsetele/lisanduvatele tulubaasi allikatele?
4. Kas prognoosite tulubaasi trende? Kui tulubaasi trende ei prognoosi, siis miks?
5. Kui prognoosite tulubaasi trende, siis millistest alusandmetest ja informatsioonist lähtudes? Millistest allikatest (sh andmebaasidest) need andmed ja informatsioon pärinevad? Kas prognoosimisel kasutatavad andmed on piisavad ja täielikud? Kas sooviksite kasutada veel mingeid andmeid, mis ei ole täna kättesaadavad?
6. Kui prognoosite tulubaasi trende, siis millise regulaarsusega ja kui pika perioodi lõikes?
7. Kui prognoositav trend on negatiivne, siis kas planeerite eelarvestrateegiasse reageerivad ja/või ennetavaid tegevusi?

- **Küsimused Viimsi valla juhtkonnale, sisuosakondadele, volikogu ja IT osakonna esindajatele**

8. Kas kasutate trendide jälgimiseks andmete visualiseerimist? Kui ei kasuta, siis miks? Kui kasutate, siis millist visualiseerimise lahendust?
9. Millised valla infosüsteemid on seotud eelarvestamise ja trendide prognoosimisega?

10. Kas kasutate eelarvestamisel ja trendide prognoosimisel väliseid infosüsteeme? Kui ei kasuta, siis miks? Kui kasutate, siis milliseid?
11. Kas teie töölaua on kasutada eelarvestamise ja trendide prognoosimisega seotud andmete visualiseerimist võimaldavad infosüsteemid? Kui mitte, siis kas sellised lahendused võiksid olla?